

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2016–2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Radka Mlynářová

Motivace a bariéry ve vzdělávání dospělých

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: PaedDr. Lucie Zormanová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2016–2017

BACHELOR THESIS

Radka Mlynářová

Motivations and barriers in adult education

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PaedDr. Lucie Zormanová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Radka Mlynářová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce, PaedDr. Lucii Zormanové, Ph.D., za její čas a cenné rady, které mi věnovala v průběhu psaní této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřená na vzdělávání dospělých s cílem zjištění míry zájmu o vzdělávání českých občanů v dospělosti. Teoretická východiska práce zahrnují vymezení výchozích teoretických konceptů vzdělávání dospělých. Pojednává o základních aspektech vzdělávání dospělých, následně se soustřeďuje na identifikaci a vymezení motivace a bariér v procesu. V práci jsou konkretizovány bariéry a motivátory působící na osoby vzdělávané v rámci celoživotního vzdělávacího procesu. Výzkum je zprostředkovaný formou dotazníkového šetření, jehož výstupem je posouzení zájmu o vzdělávání, identifikace a zhodnocení konkrétních motivátorů a bariér. Na základě výsledků dotazníku a zjištěných informací je navrženo doporučení pro odstranění bariér, posílení motivátorů a efektivního rozšíření vzdělávacích možností

Klíčová slova

Andragogika, bariéry, kvalifikace, motivace, vzdělávání dospělých.

Annotation

Bachelor thesis is focused on a field of adult education in order to determine the level of interest in the education of Czech citizens in adulthood. The theoretical basis of the work include the definition of theoretical concepts of adult education. Discusses the basic aspects of adult education, then focuses on identifying and defining the motivations and barriers in the process. The work concretized barriers and motivators to persons acting education within a lifelong learning process. Research is mediated by survey, the output of which is to assess the interest in learning, identification and evaluation of specific motivators and barriers. Based on the results of the questionnaire and the information gathered, the author proposes recommendations for removing barriers, strengthening and effective motivators broadening educational opportunities.

Key words

Adult education, andragogy, barriers, motivation, qualification.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	11
1.1 VZDĚLÁVÁNÍ	11
1.2 ANDRAGOGIKA	11
1.3 PRINCIPY A CÍLE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	12
1.4 SPOLEČENSKÉ FAKTORY PŮSOBÍCÍ NA VZDĚLÁVÁNÍ	13
1.5 PROCES VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	14
1.6 SYSTÉM, MOŽNOSTI A TRENDY DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	15
1.6.1 Kategorizace vzdělání.....	16
2 MOTIVACE KE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	19
2.1 POJEM MOTIVACE.....	19
2.2. ÚLOHA MOTIVACE VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	20
2.3. INDIVIDUÁLNÍ ZDROJE MOTIVACE	21
2.4. MOTIVACE ZE STRANY ZAMĚSTNAVATELE.....	22
2.5. NEJVÍCE MOTIVOVANÉ KATEGORIE DOSPĚLÝCH.....	23
2.6. LIDÉ BEZ MOTIVACE K DALŠÍMU VZDĚLÁVÁNÍ	24
3 BARIÉRY VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	26
3.1 DŮVODY K NEOCHOTĚ VZDĚLÁVAT SE V DOSPĚLOSTI.....	26
3.1.1. Finanční náročnost.....	26
3.1.2. Časová náročnost	27
3.1.3. Nedostatek motivace	28
3.1.4. Náročnost vzdělávání.....	29
3.1.5. Nedůvěra ve vzdělávání.....	30
3.1.6. Nízká informovanost.....	30
3.2. BARIÉRY NA STRANĚ ZAMĚSTNAVATELE	31
4 SOUČASNÁ SITUACE VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	32
5 CÍLE A HYPOTÉZY	34
6 METODIKA VÝZKUMU.....	35
7 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	38

8 VLASTNÍ VÝZKUM MOTIVACE A BARIÉR VE VZDĚLÁVÁNÍ	
DOSPĚLÝCH.....	48
8.1 ZAMĚŘENÍ A CÍLE PRŮZKUMU	48
8.2 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	49
8.3 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	57
8.3.1 Míra projeveného zájmu o vzdělávání.....	57
8.3.2 Vymezení konkrétních motivátorů	58
8.3.3 Vymezení konkrétních bariér.....	59
8.4 SHRNU TÍ VÝZKUMU	61
8.5 NÁVRHY A DOPORUČENÍ	63
9 DISKUZE	65
ZÁVĚR	67
SEZNAM ZDROJŮ	69
SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ	72
SEZNAM PŘÍLOH.....	73
PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Vzdělání získané během školní docházky je v současné době v řadě případů nedostačující. Jeho rozsah a zaměření pro rychle se vyvíjející společnost představuje nutnost neustále se rozvíjet v zájmu udržení a zvýhodnění pozice na pracovním trhu. Nové požadavky společenského a profesního života kladou na další vzdělávání značný důraz, kdy je nezbytné disponovat informacemi, umět je zpracovávat a rychle reagovat na změny. Nadprůměrné profesní dovednosti lze získávat prostřednictvím dalšího vzdělání v průběhu celého života.

Vzdělání je výhodnou investicí do lidského kapitálu, jehož prostřednictvím lze dosáhnout profesního a osobního rozvoje. Mimo jiné s sebou vzdělávání přináší společenský status, pocit uspokojení a možnost dosahování osobních cílů. Proces vzdělávání je u dospělého do značné míry ovlivňován jeho postojem ke vzdělávání, který se projevuje motivací či demotivací vůči vzdělání. To je vyvoláno jednak vnitřním postojem člověka, ale i vnějšími faktory působící na jeho vzdělávací proces, např. práce, finance, čas, rodina, místo bydliště apod.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část zahrnuje koncepci teoretických východisek, ze kterých vychází následné dotazníkové šetření. Dělí se na tři dílčí kapitoly. První kapitola pojednává o procesu vzdělávání dospělých. Popisuje základní pojmy z oblasti vzdělávání dospělých, cíle a sociální faktory, jež na něj působí. Rovněž zahrnuje identifikaci způsobů a trendů vzdělávání dospělých. Druhá kapitola se soustřeďuje na motivaci ke vzdělávání z různých pohledů, např. úloha motivace, zdroje motivace, nejvíce a nejméně motivované kategorie dospělých a další. Třetí kapitola je zaměřena na bariéry vzdělávání dospělých. Definiuje jednotlivé faktory nejčastěji zabraňující jedincům ve vzdělávání během dospělosti. Poslední kapitola teoretické části uvádí specifikace vzdělávání dospělých v České Republice.

Praktická část práce je postavena na realizaci dotazníkového šetření, jež bylo provedeno na náhodném vzorku respondentů získaných prostřednictvím internetu. Ten byl zvolen jako distribuční nástroj za účelem sběru respondentů z různých částí republiky. Dotazník byl určen pouze pro dospělé osoby působící na trhu práce. Cílem dotazníkového šetření je zjištění míry zájmu respondentů o vzdělávání v dospělosti a následné vymezení a posouzení konkrétních motivátorů a bariér ve vzdělávání během

dospělosti. Na základě posouzení získaných informací budou navržena konkrétní doporučení pro postupné odstraňování jednotlivých bariér a posilování motivátorů.

1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

1.1 Vzdělávání

Vzdělávání je proces, v němž je jedinci zprostředkováno vyučování, během něhož si osvojuje souhrn poznatků a činností, které individuálně přetváří na schopnosti využitelné v reálných situacích profesního i osobního života. (Veteška, Tureckiová 2008) Rovněž může být vzdělání definováno jako „*plánovitá činnost, která má vzdělanému jedinci pomoci dosáhnout požadované způsobilosti a využití osvojených znalostí a dovedností*“ (Barták, 2007, s. 11).

Vzdělávání není pouze prostředkem k získání kvalifikace či naplnění společenské potřeby. Jeho význam vychází ze skutečnosti, že vzdělání jako proces má vlastní hodnotový rámec. Vzdělávání má jedinci přinášet požitky, uspokojovat jeho potřebu získávání nových informací. Rovněž je významným stimulem pro udržování tělesného i duševního zdraví. Jedná se o proces, během něhož jedinec získává a rozvíjí nové znalosti, dovednosti, schopnosti a postoje. (Armstrong, 2007)

Vzdělávání dosahuje nejefektivnějších výsledků v případě, že vzdělaná osoba má cíle svého vzdělávání a motivaci k němu. Tyto cíle by měly být akceptovatelné, a reálně dosažitelné, aby vzdělané osobě zprostředkovaly možnost posuzovat své vlastní pokroky ve vzdělávání. Jedinec má být směřován k tomu, aby si sám stanovil své cíle a byla mu poskytnuta potřebná podpora. (Armstrong, 2007)

1.2 Andragogika

Pojem andragogika pochází z řeckých výrazů „aner“ a „andros“, neboli muž a vedení, jejichž spojení znamená v přeneseném významu doprovázení člověka při jeho cestě za vzděláváním, poznáním a pochopením světa. Oproti pedagogice je andragogika relativně nový pojem. (Beneš, 2014)

Andragogika se zabývá vzdělávacím procesem u dospělých jedinců, respektive jedinců již zapojených do pracovního procesu. Jedná se o obor zaměřující se na aspekty vzdělávání a učení se a slouží k přípravě budoucích odborníků v oblasti vzdělávání dospělých. Význam pojmu lze vysvětlit dvěma způsoby. (Beneš, 2014)

- nauka definující správný přístup k dospělému, který má zájem o vzdělávání, vymezuje postupy a přístupy pro vzdělávání jedinců již zařazených do pracovního procesu;
- specifická součást komplexního smýšlení o výchově, vzdělávání a učení se.

Pojem též může být chápán jako věda o výchově dospělých, vzdělávání dospělých a o péči o dospělé, která dokáže respektovat všechny zvláštnosti dospělé populace. Vzdělávání dospělých je úzce spojeno s celoživotním procesem učení se, jelikož v současnosti patří vzdělání mezi velmi důležité společenské pojmy. Z daného důvodu je předmětem zájmu mnoha organizací, které projevují zájem o vzdělávání svých zaměstnanců. (Beneš, 2014)

1.3 Principy a cíle vzdělávání dospělých

Primárním cílem vzdělání je přímá kultivace znalostí a dovedností. Jedinec získává nové informace, které na základě vlastní úvahy zpracovává a aplikuje v praxi. Vzdělání vede k získávání nových vědomostí, kterými člověk disponuje a využívá je zejména ve svém profesním životě, Jejich využívání spadá rovněž do vědomostního přehledu jedince, který lze využít k upevnění společenského postavení. (Plamínek, 2015, Plamínek, 2014)

Nepřímým důsledkem dalšího vzdělávání je změna postoje vzdělávaného člověka, pokud je orientována či vnímána pozitivně, je považována za žádoucí vedlejší důsledek vzdělávacího procesu. Učení a vzdělávání rozvíjí potenciál člověka nejen jako jednotlivce, ale také jako biologického druhu. (Plamínek, 2015, Plamínek, 2014)

Moderní formy vzdělávání propojují spontánnost náhodného učení s cílevědomostí umělého vzdělávacího procesu. O úspěchu vzdělávání rozhoduje velký počet faktorů, mezi něž patří správně zvolená forma vzdělání, schopnosti lektora, motivace studenta ke vzdělání a schopnost rychle reagovat na momentální situaci a umění přizpůsobit změnám své učení. Existují čtyři základní principy, dle kterých se lze u každého vzdělávacího programu a procesu řídit, jelikož mezi nimi existují jisté hierarchické vztahy. Jedná se o následující znaky: (Plamínek, 2015, Plamínek, 2014)

1. užitečnost - vhodný účel a obsah vzdělávání,
 2. efektivita - vhodná formou struktura vzdělávání, správná kombinace využitých metod vzdělávání,
 3. stabilita - schopnost učitele pečovat o jistotu, koncentraci a pohodlí osob, jimž poskytují vzdělání, schopnost přizpůsobovat se aktuálním změnám situace,
 4. dynamika - schopnost předvídat a ovlivňovat vývoj vzdělávacího procesu, schopnost vyvolat a udržet aktivitu a spontánní zájem vzdělávaných osob.
- (Plamínek, 2014)

1.4 Společenské faktory působící na vzdělávání

Současná společnost disponuje závislostí na informacích, znalostech a vědomostech. V současnosti je k dispozici mnoho informací, které je nutno zpracovávat a být schopný nalézat vhodné zdroje vědomostí. Vzdělání je pro společnost důležité, jelikož právě vědomosti jsou považovány za prostředek k dosahování úspěchu, je klíčem ke konkurenceschopnosti, zaměstnatelnosti, lepšímu uplatnění na trhu práce a určuje sociální rozdíly mezi lidmi. (Petrušek, 2006).

Základním společenským faktorem vzdělávání je jeho subjektivní důležitost ve společnosti. Důležitost vzdělání ovlivňuje jeho zájem o studium a prohlubování znalostí. Vzdělání je všeobecně považováno za významný společenský faktor, který do jisté míry určuje společenskou prestiž člověka, která se odvíjí od jeho formálního postavení či schopností využití získaných poznatků v různých situacích. Větší prestiž je zpravidla přikládána formálnímu vzdělání.

Převážně platí, že obyvatelé větších měst jsou více orientováni na práci, přikládají vzdělání a dalšímu vzdělávání větší význam než obyvatelé menších měst a vesničané, kteří jsou převážně orientováni na tradiční rodinné hodnoty. Na vzdělání mají rovněž vliv následující sociální faktory: (Vychová, 2008)

- nejvyšší dosažené vzdělání – určuje potřebu a formu dalšího vzdělávání,
- věk – existují předsudky vůči starším lidem ve vzdělávacím procesu (neschopnost učit se),

- velikost místa bydliště – výše zmiňované faktory související s rozdíly v mentalitě lidí z velkých měst, maloměst a vesnic,
- vzpomínky na vzdělání – negativní vzpomínky na předešlé vzdělávání ovlivňují současnou motivaci ke vzdělání,
- postoje a názory na další studium – názory na potřebu dále se vzdělávat, souvisí se vzpomínkami na vzdělání, současným zaměstnáním, postavením atd. (Vychová, 2008)

1.5 Proces vzdělávání dospělých

Mezi nejvýznamnější nástroje andragogiky patří právě proces vzdělávání dospělých jedinců. Proces vzdělávání dospělých je pojem obecné terminologie, označující komplexní možnosti vzdělávání dospělé populace. Zahrnuje tak následující vzdělávací aktivity, které jsou uznány jako realizované řádné školské vzdělávání dospělých. Jedná se o: (Mužik, 2004)

- získání určitého stupně vzdělání – zpravidla se jedná o doplnění stupně vzdělání za účelem pracovního postupu či udržení pracovního místa,
- další vzdělávání – např. specificky zaměřené kurzy s účelem profesního či osobního rozvoje,
- vzdělávání seniorů – např. univerzita třetího věku.

Proces vzdělávání dospělých je specifikován jako cílevědomé a systematické zprostředkování, osvojování a upevňování schopností, znalostí, dovedností, návyků, hodnotových postojů i společenských forem jednání a chování osob, jež jsou ekonomicky aktivními příslušníky trhu práce.

Vzdělávací systém zahrnuje systém institucionálně organizovaných a individuálních vzdělávacích aktivit (samostudium), jejichž účelem je náhrada, doplnění, rozšíření či aktualizace, stávajícího vzdělání dospělých osob. Ty záměrně a intenzivně rozvíjejí své znalosti a schopnosti a nejrůznější typy osobních, profesních a sociálních kvalit jedince požadovaných pro plnohodnotné pracovní nasazení, které je

prostředkem pro zvýšení výkonnosti firmy a pozitivní posílení společenských rolí člověka. (Mužík, 2004)

Vzdělávání dospělých lze definovat jako proces, v němž si prostřednictvím účasti na výuce či doplňujícího samostudia jedinec osvojuje soustavu poznatků a činnosti, kterou vnitřním individuálním zpracováním, přetváří ve vědomosti, dovednosti a návyky. V procesu jsou zainteresováni dva základní aktéři, mezi nimiž probíhají vzájemné interakce. Jsou jimi: (Mužík, 2004)

- vzdělavatel – lektor/ učitel/, profesor - je vyučující jedinec, jež poskytuje informace a podklady pro tvorbu vědomostí, znalostí a dovedností,
- vzdělávaný – účastník/ žák/, student - je vyučovaný jedinec, jemuž jsou poskytovány informace a jeho úkolem je jejich zpracování, pochopení a aplikace v reálném životě.

1.6 Systém, možnosti a trendy dalšího vzdělávání

Celý systém vzdělávání dospělých se skládá ze tří hlavních aspektů především proto, že je potřeba na vzdělávání dospělých neustále dohlížet a respektovat jejich jednotlivá specifika.

Obrázek 1: Systém vzdělávání dospělých.

Zdroj: ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2009. 208 s.

- Dle následujícího schématu lze rozpoznávat základní rozdělení systému vzdělávání. První kategorie vzdělávání dospělých se zaměřuje na dosažení potřebného stupně vzdělání, a jedná se o studium dospělých jedinců na středních, vyšších a vysokých školách. Je považován za „druhou šanci“, určenou pro všechny zájemce, kteří z jakéhokoliv důvodu nedokončili předchozí vzdělávání (problémy v rodině, předčasné těhotenství, drogová závislost).
- Druhou kategorií představuje zájmové a občanské vzdělávání, které doplňuje stávající kvalifikaci a rozšiřuje schopnosti a dovednosti.
- Třetí kategorie zahrnuje další povinné i nepovinné kvalifikační a rekvalifikační vzdělání, normativní vzdělávání zaměstnanců a vzdělávání uchazečů o zaměstnání. (Šerák, 2009)

1.6.1 Kategorizace vzdělání

Jednotlivé kategorie vzdělání charakterizují proces celoživotního vzdělávání. To se dělí na formální a informální vzdělávání, přičemž proces zahrnuje informální učení. Všechny tři kategorie by se měly vzájemně propojovat do procesu celoživotního učení. (Rabušicová, 2008)

Formální vzdělání

Formální vzdělávání je realizováno ve státních a soukromých vzdělávacích institucích. Funkce, cíle, obsah výuky, zdroje, organizace a způsoby hodnocení jsou jednotně či specificky definovány a legislativně vymezeny zákonem. Formální vzdělávání zahrnuje na sebe navazující tradiční stupně vzdělání (základní, středoškolské, vysokoškolské), jejichž úspěšné ukončení je potvrzeno certifikátem, vysvědčením či diplomem. Vzdělávací instituty (školy) se mohou dělit následovně: (Dočekal a kol., 2013)

1. základní školy – dokončení základního vzdělání (většinou 8. a 9. třídy, výjimečně i 7. třídy) u osob bez povinného vzdělání,

2. střední odborná učiliště – učiliště se zaměřením, výstupem je výuční list ve vybraném oboru,
3. střední školy – gymnázia, lycea, akademie atd., výstupem je maturitní vysvědčení,
4. vyšší odborné školy – dle zvoleného oboru, výstupem je diplom a titul diplomovaný specialista,
5. vysoké školy – dle zvoleného oboru, výstupem je diplom a titul bakalář, magistr či inženýr (mimo další specifické stupně).

Neformální vzdělávání

Vzdělání zaměřující se na získání vědomostí, dovedností a kompetencí, jejichž účelem je zlepšení společenského i profesního uplatnění. Je realizováno mimo formální vzdělávací systém, zpravidla prostřednictvím vzdělávacích kurzů a zaměřují se na vybrané cílové skupiny. Nutnou podmínkou poskytování daného typu vzdělávání je účast odborného lektora či učitele, studium nevede k získání uceleného stupně vzdělání, pouze rozšiřuje schopnosti a dovednosti jedince. Výstupem může být certifikát odborné znalosti. Mohou být provozovány přímo v zařízeních zaměstnavatelů, soukromých vzdělávacích institucích, neziskových organizacích či školských zařízeních poskytujících prostory. Jedná se zejména o: (Dočekal a kol, 2013, Pálan, Langer, 2008)

1. kurzy cizích jazyků – poskytují znalosti daného jazyka na vybrané úrovni (A1, A2 – začátečník, B1 – mírně pokročilý, B2 – středně pokročilý, B2+ - vysoce pokročilý, C1 – rodilý mluvčí),
2. počítačové kurzy – poskytují schopnosti práce s vybranými počítačovými programy na potřebné úrovni (MS Office, programovací jazyky, práce s internetem, tvorba webových stránek apod.),
3. krátkodobá školení a přednášky – doplňující informování o specifické problematice vybraného oboru, může být pořádáno např. zaměstnavatelem v prostorách firmy,
4. rekvalifikační kurzy – doplňkové vzdělání se zaměřením na specifický obor (zejména v oblasti manuálních činností - kosmetička, kuchař, číšník, pedikérka, atd.).

Informální vzdělávání

Jedná se o proces získávání vědomostí a osvojování si dovedností z každodenních zkušeností a činností v rámci pracovního procesu i volného času. Rovněž zahrnuje sebevzdělání, kdy jedinec nemá zpravidla možnost oficiálního uznání vědomostí. Lze jej charakterizovat následovně: (Dočekal a kol, 2013, Pálan, Langer, 2008)

1. neorganizované – probíhá nahodile v rámci momentálního zájmu či situace osoby,
2. nesystematické – zpravidla nedisponuje systematickým uspořádáním činností,
3. institucionálně nekoordinované – nepodléhá žádné instituci, probíhá zpravidla prostřednictvím sdělování či čtení,
4. uvědomělé/neuvědomělé – vzdělávaný si jej nemusí uvědomovat, pokud např. probíhá spontánně.

2 MOTIVACE KE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

2.1 Pojem motivace

Pojem motivace byl původně využíván v latině jako výraz „movere“, jehož ekvivalentem jsou v překladu slova „hýbat“ či „pohybovat“. Motivace je souhrn činitelů představujících vnitřní hnací síly jeho činností, které jsou orientovány na základě vnitřního psychického prožívání. Jedná se o dynamické tendence lidské psychiky. Motivace lidského jednání představuje faktory, které vyvolávají jednání člověka a důvody změn v daném chování. Motivace se zaměřuje na vnitřní prožívání člověka, na usměrňování jeho jednání a volbu jeho zaměření. Motivace je prostředkem k organizování fyzických i psychických aktivit jedince, směřující k vytýčenému cíli. Motivace jedince se rovněž odvíjí od vztahu k dané činnosti. Může být rozdělena následovně. (Dvořáková, 2012)

Prožívané emoce a prováděné činnosti uskutečňované člověkem závisí na vnitřních a vnějších podnětech. Jedinec rozhoduje o jejich upřednostňování na základě osobních preferencí, nemůže ovšem být ovlivněna externími faktory (v daném případě se jedná o stimulaci). Změna může být učiněna v okolním prostředí. Rozhodování jedince probíhá zejména na základě následujících faktorů: (Dvořáková, 2012)

1. na tělesném či duševním stavu,
2. na cílech,
3. na potřebách člověka.

Motiv

Motiv zahrnuje osobní příčinu konkrétního chování jedince. Jedná se o pohnutku, psychologickou příčinu reakce, důvod jednání člověka, která je způsobená touhou uspokojit jistou potřebu. Lidské motivy se dělí na čtyři základní typy: (Dvořáková, 2012)

1. sebezáchovné motivy – biologické potřeby,
2. stimulační motivy – motivy spojené s materiální odměnou,

3. sociální motivy – společenské motivy,
4. individuální psychické motivy – vlastní zájem a motivace.

2.2. Úloha motivace ve vzdělávání dospělých

Efektivita vzdělávacího procesu u dospělých je na motivaci velmi závislá. Motivace k dalšímu rozvoji a vzdělávání osob zpravidla souvisí s jejich schopnostmi. Schopní pracovníci bývají i motivováni, jelikož jim vzdělání přináší vlastní uspokojení. Pokud má pracovník nižší úroveň schopností, je pro něj vzdělání o to důležitější a musí být vhodným způsobem motivován a i stimulován. Učení dospělých většinou neprobíhá s důrazem na uspokojení potřeby poznání, ale vychází z potřeby řešení jisté situace, např. udržení pracovní pozice, možnost povýšení a vyššího platu. Struktura motivů je proto odlišná než v běžném vzdělávacím procesu (Beneš, 2014, Palán, 2016).

1. sociální kontakt – rozvinutí kontaktů a známostí, potřeba akceptace ze strany lidí, touha chápání osobních problémů ostatních, zlepšení sociální pozice, potřeba skupinových aktivit a přátelství,
2. sociální podněty – snaha nalezení prostoru nezatěžovaného každodenními tlaky a frustracemi,
3. profesní důvody – zajištění nebo rozvoj vlastní pozice v zaměstnání,
4. participace na politickém životě – zlepšení postavení v rámci komunální politické aktivity,
5. vnější očekávání – nátlak zaměstnavatele, přátel, sociálních pracovníků, poradenských služeb apod.,
6. kognitivní (poznávací) zájmy – zájem o osobní rozvoj, vzdělání = hobby.

Motivace vůči studiu umocňuje následující oblasti a faktory, na něž má vliv: (Palán, 2013)

1. jednoznačnost vazby na současný stav vědomostí, znalostí a dovedností,
2. jednoznačnost smyslu a cíle vzdělávacího procesu jedince,
3. pozorování a hodnocení studijního výkonu,

4. přátelskou atmosféru a jistou dávku náklonnosti a sympatií vůči spolužákům,
5. členění studia do logických a pochopitelných celků, organizace práce na studiu, aktivní využívání didaktických nástrojů,
6. u dospělých je velmi významné, je-li lektorem či učitelem považován za partnera a není zatlačován do role žáka,
7. uspokojování potřeb, společenské i vnitřní prožívání úspěchu, pocit vítězství a prestiže.

2.3. Individuální zdroje motivace

V současnosti existuje vysoké množství zdrojů motivace ke vzdělání. Může se jednat o potřeby zvýšení vlastní kvalifikace a kompetencí či osobní zájem jedince na svém osobním rozvoji. (Beneš, 2008, Barták, 2008)

Zlepšení možnosti pracovního uplatnění – je jedním z nejčastějších zdrojů motivace. Vzdělávání umožňuje uplatnění zejména v rámci primárního trhu práce, kde jsou k dispozici větší možnosti než v rámci trhu sekundárního. Příslušníci mají možnosti kariérního rozvoje a postupného zvyšování výdělku. Obecně mají vyšší finanční ohodnocení, které je rovněž silným motivem ke studiu.

Potřeba získat zaměstnání – úzce souvisí s potřebou zlepšení možnosti pracovního uplatnění. Lidé navštěvují školy či kurzy především z důvodu, že nemohou nalézt práci ve svém oboru, nebo ta stávající práce pro ně není již atraktivním výdělkem. Obor, ve kterém jsou jedinci vyučeni, mohou rovněž zaniknout (sklářství atd.) či jednoduše nemohou sehnat místo na trhu práce, kvůli jeho přesycení. Poptávka na trhu práce se v posledních dvaceti letech změnila především z důvodu rozvoje technologií, tudíž se lidé snaží více orientovat na profese, které jsou v současnosti vyhledávané a atraktivní.

Zvyšování kvalifikace – o zvýšení kvalifikace mají zájem především lidé s nízkou úrovní předchozího vzdělání, kteří hledají druhou šanci pro uplatnění na trhu práce, případně lidé, kteří jsou sice spokojeni s úrovní svého vzdělání, ale potřebují buď z profesních, nebo osobních zájmů neustále aktualizovat a rozvíjet své kompetence.

Udržení pracovního místa – jedná se o zajištění rozvoje v rámci stávající pracovní profese jedince, může jít o vlastní iniciativu či o popud ze strany zaměstnavatele

Snaha o osobní rozvoj – jedná se o zdroj motivace, kdy je vzdělání pro člověka požítkem, ukájením vnitřní potřeby, má touhu po učení a získávání nových informací. Nové poznatky přinášejí jedinci dobrý pocit, jsou pro něj formou aktivního odpočinku a volnočasové aktivity.

Zvýšení prestiže, touha po uznání – jedná se o stav, kdy se jedinec prostřednictvím vzdělání snaží dosáhnout společenské prestiže a uznání ze strany jeho okolí, např. rodiny, přátel, kolegů atd. Jedinec cítí motivaci, pokud má vidinu, že si její lidé budou vážit více než doposud. Motivem je v tomto případě i touha po úspěchu, kterého vzděláním dosáhne, když uvidí uznání a podporu ve svém okolí. Vzdělání člověku rovněž zajišťuje jistou společenskou prestiž, která pro něj může být prostředkem k uspokojení ega.

Hodnotná volnočasová aktivita – v dané souvislosti se zpravidla jedná o „zájmové vzdělávání dospělých“, kdy má jedinec potřebu se individuálně rozvíjet. Může jít o jakoukoli formu učení a vzdělávání. Pro jedince motivovaného ke vzdělání jakožto hobby je volnočasová situace zároveň potenciálně vzdělávací situací. Zpravidla se daní jedinci účastní neformálního zájmového vzdělávání, organizovaně vedené lektorem, např. dějiny umění, sběratelský klub, návštěva muzea apod.

Sociální kontakt a interakce – vzdělávání je rovněž příležitostí a místem, kde lze navazovat přátelství s lidmi disponujícími podobnými zájmy.

2.4. Motivace ze strany zaměstnavatele

Jedná se o případ, kdy podnět ke studiu přichází vlivem vnějšího nátlaku. Zaměstnavatelé zpravidla požadují následující kompetence a doplnění znalostí:

- naučit se cizí jazyk – pro usnadnění komunikace se zahraničními klienty,
- prostudovat legislativu – naučení a respektování nových zákonů a vyhlášek,

- zaučení v informačním systému firmy – naučit se pracovat v novém systému, zaučení zaměstnanců s novým IS firmy,
- kurzy IT – doplnění dovednosti práce s počítačem,
- doplnění vzdělání – doplnění vzdělání, např. maturita či vysokoškolské vzdělání – často požadováno po pracovnících na vedoucích pozicích, na něž jsou v současnosti kladeny vyšší nároky než dříve.

Zaměstnavatel v této aktivitě svého zaměstnance podporuje – uhradí (či přispěje) mu na kurz (školení) a vymeze jeho čas v pracovní době, ve které kurz (školení) absolvuje. Často se objevuje neochota zaměstnavatelů financovat vzdělávání u osob starších 50 let, zejména kvůli blížícímu se konci aktivního ekonomického života. (Czesaná, Kofroňová, Vymazal, 2006).

2.5. Nejvíce motivované kategorie dospělých

Vzdělávání dospělých je ovlivňováno vysokým počtem faktorů, motivovanost ovlivňují proměnné faktory jako např. věk, nejvyšší dosažené vzdělání, ekonomické postavení a velikost bydliště apod. (Czesaná, Kofroňová, Vymazal, 2006)

Věková skupina 25-34 let

Motivace ke vzdělání, zejména formálnímu je úměrná věku. S rostoucím věkem klesá zpravidla i motivace ke vzdělání. Ta je obecně nejvyšší u jedinců mladších 25 let. Ti se ovšem účastní zejména prezenčních forem studia a nespádají do kategorie vzdělávání dospělých. Nejvíce motivovanou skupinou ve vzdělání byla skupina nejmladších jedinců ve věku 25 – 34 let, kterých je až tři čtvrtiny. U věkové kategorie do 50 let má zájem o vzdělávání zhruba pětina populace, přičemž i jedinců do 65 let, se zájem o vzdělání pohybuje kolem 5 % populace. Zájem o vzdělání u mladší skupiny osob je důsledkem skutečnosti, že s přibývajícím věkem klesá schopnost jedince zpracovávat informace, schopnost a ochota učit se novým věcem a pracovat s informačními a komunikačními systémy. (Czesaná, Kofroňová, Vymazal, 2006).

Dosažené vzdělání – terciální stupeň

Motivace ke vzdělání je velmi ovlivněna dosud dosaženým vzděláním jedince. Pokud již jedinec dosáhl nejvyššího vzdělání a má dostatečné kompetence k uplatnění na pracovním trhu, jeho motivace k dalšímu formálnímu vzdělávání klesá. Přesto je ovšem stále vyšší než u jedinců, kteří by dané vzdělání potřebovali. Vyšším sekundární vzdělání mají v ČR více než tři čtvrtiny populace, přičemž většina z nich má pouze výuční list. Zhruba třetina celkové ekonomicky aktivní populace má úplné středoškolské vzdělání s maturitní zkouškou. Skutečností ovšem je, že lidé s vyšším dokončeným vzděláním mají nejvyšší účast a zájem na vzdělávání dospělých, zejména u neformální a informální formy vzdělávání. Formální vzdělávání vyhledává pouze malá část populace s primárním či sekundárním vzděláním. Terciálního vzdělání nedosahuje ani pětina populace. Výzkumy prokazují, že jedinci se vzděláním terciální úrovně se až pětinasobně častěji účastní neformálního vzdělávání oproti lidem se základním vzděláním. (Rabušicová, Rabušic, 2008, Czesaná, Kofroňová, Vymazal, 2006).

Ekonomický status – neaktivní

Formálního vzdělání se nejvíce účastní ekonomicky neaktivní osoby. V rámci kategorie vzdělávání dospělých do skupiny ekonomicky neaktivních spadají i ženy a muži na mateřských dovolených, jejichž zájem je přes rodičovské povinnosti stále patrný. Mezi důvody patří zejména potřeba zajistit budoucnost a finance pro své děti. Lidé na mateřských dovolených se na vzdělávání dospělých podílí zhruba ze čtvrtiny, kdy jejich ekonomická aktivita činí rovněž příležitost k rozvíjení pracovních kompetencí. (Czesaná, Kofroňová, Vymazal, 2006).

2.6. Lidé bez motivace k dalšímu vzdělávání

Věková skupina 50-65 let

Motivaci ke vzdělání, jak již bylo výše uvedeno, je zpravidla přímo úměrná věku, s rostoucím věkem klesá schopnost učení se, pamatovat si a zpracovávat

informace. U jedinců do 65 let, se zájem o vzdělání pohybuje pouze kolem 5 % populace.

Dosažené vzdělání – primární stupeň

Vzdělání veškerých forem je tímto typem lidí vyhledáváno velmi málo, zvláště oproti jedincům s vysokoškolským vzděláním, kteří své vzdělání již uplatňují na trhu práce. Zájem o neformální a informální vzdělání je až pětinasobně menší než u osob s vyšším vzděláním. Zájem o vzdělání je převážně uplatňován v rámci formálního vzdělání či rekvalifikačních kurzů.

Ekonomický status – nezaměstnaný

Nejnižší účast na vzdělávání dospělých tvoří nezaměstnaní, kteří by právě vzděláním mohli dosáhnout nových kompetencí a uplatnit se na trhu práce. Jejich neúčast je především z důvodu, že daní jedinci, jsou pasivní, nemají zájem ani motivaci a často padají do dlouhodobé „pasti nezaměstnanosti“. S tím úzce souvisí i faktor výše příjmu, kdy až tři čtvrtiny lidí s příjmem do 10 000 Kč se neúčastní žádné formy vzdělávání. Výše příjmu je zpravidla spojena s nižší úrovní vzdělání a jedincem vykonávané profese, na kterou je třeba pouze minimální kvalifikace (Czesaná, Kofroňová, Vymazal, 2006).

3 BARIÉRY VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

3.1 Důvody k neochotě vzdělávat se v dospělosti

Největší překážkou formálního i dalšího vzdělávání v dospělosti je nedostatek motivace spojený s relativně vysokým věkem jedinců. Zpravidla platí, že se zvyšujícím se věkem je větší pravděpodobnost neochoty dalšího studia ze strany jedince. Neformální vzdělávání, vůči kterému jsou jedinci vyššího věku zpravidla méně skeptičtí, je zejména zaměřeno na získání vědomostí, dovedností a kompetencí, zlepšující společenské i pracovní uplatnění. Přesto vůči němu rovněž ze strany starších lidí často panuje nejistota a skepse. Vzdělávání rovněž vyžaduje oběť ze strany financí a času, kdy lidé s menšími příjmy či nadměrnými výdaji (mateřská dovolená apod.), nejsou schopni dát vzdělávání dostatečnou prioritu v rámci plnění jiných povinností. Rovněž jedinec nemusí mít v důležitost dalšího vzdělání dostatečnou důvěru nebo může být málo informovaný o možnostech a nabídce dalšího vzdělávání. (Rabušicová, 2008)

1. finanční a časová náročnost,
2. nedostatek motivace,
3. náročnost vzdělávání,
4. nedůvěra v potřebu vzdělávání,
5. nízká informovanost o možnostech vzdělávání.

3.1.1. Finanční náročnost

Finanční náročnost vzdělání patří mezi objektivní bariéry vzdělání. Týká se především lidí, jež disponují nízkými příjmy, jsou nezaměstnaní, či mají vysoké výdaje v rámci rodinného života, např. péče o dítě, hypotéka apod. Podobné skupiny lidí mohou disponovat zájmem o vzdělání, přesto jim je z hlediska finanční náročnosti odepřeno.

Problém finanční náročnosti vzdělání se týká zpravidla žen v domácnosti či na mateřské dovolené, kdy tři čtvrtiny žen v domácnosti, na mateřské a rodičovské dovolené se nevzdělává. Pohlaví nepředstavuje bariéru v dalším vzdělávání. Ženy na mateřských dovolených tvoří velmi různorodou skupinu hlavně ve stupni dosaženého vzdělání, jejich hlavní bariérou je přirozeně péče o rodinu. Danou skupinu tvoří ženy střední věkové skupiny, především 25-44 let, kdy se nacházejí v životním období zakládání rodiny a péče o děti, které je zpravidla velmi náročné především z hlediska nároků na finanční zabezpečení a vzdělávání, tím pádem není v dané životní situaci primárním výdajem. Ze stejného důvodu další vzdělávání odkládají i partneři těchto žen, kteří věnují maximum času práci na zabezpečení rodiny a rovněž svůj čas i finance investují primárně do rodiny. (Rabušicová, 2008)

Daný problém představuje spíše výmluvu než skutečnou překážku ve vzdělávání. Často je pravdou, že finanční bariéra nevtvoří reálný vliv na skutečnost, zda se jedinec zapojí do vzdělání. Existuje spousta možností financování, vzdělávání dospělých je velmi různorodé, např. formou soukromé podpory, státních grantů, osobních půjček a dalších prostředků. U nezaměstnaných je vzdělávání, především rekvalifikační kurzy hrazeny často ze strany úřadu práce, který financuje i dlouhodobé rekvalifikační kurzy v plné výši lidem, kteří jsou na něm zapsaní minimálně půl roku. Náklady na vzdělání lze rozdělit následovně:: (Vyhnánková, 2007, Rabušicová, 2008)

1. přímé náklady – cena kurzu, zkoušky atd., jsou vysoké v řádu tisíců či desetitisíců, mohou být hrazeny efektivně z cizích nákladů,
2. nepřímé náklady – veškeré související náklady, např. cestovné, registrace v knihovně apod., jsou nižší a zpravidla hrazeny vlastními náklady.

3.1.2. Časová náročnost

Vnímání času ohledně studia může být objektivní i subjektivní. Subjektivní vnímání časové náročnosti souvisí zejména s jeho motivací ke studiu a objektivní s činnostmi, které pro jedince mají vyšší prioritu než vzdělávání. Jedná se zejména o péči o děti a rodinu, práce (pokud další vzdělávání nevyžaduje), volnočasové aktivity atd.

Současná doba je velmi uspěchaná a většina populace má problémy s nedostatkem času pro vykonávání aktivit, jimž dávají priority. Tempo současnosti sice může být považováno za hektické a náročné, proto je velmi důležité stanovení priorit a tvorba časového harmonogramu. Organizování je nezbytnou schopností a existují možnosti, jak najít dostatek času na studium a vzdělávání, což opět souvisí s mírou motivace, kterou daný jedinec disponuje. Je důležité volit a vybírat aktivity, které je možno omezit či delegovat na jiného člena rodiny, např. domácí práce. Při vhodném zacházení s časem a schopností organizovat, je ovšem možné najít na studium dostatek času. Hlavními časovými bariérami jsou zejména: (Vyhnánková, 2007)

- péče o rodinu a děti,
- pracovní nasazení,
- délka dojíždění,
- jiné prioritní aktivity.

3.1.3. Nedostatek motivace

Veškeré typy vzdělání se vzájemně propojují a tvoří tím proces celoživotního učení. Daný proces může disponovat problémy především v nedostatku motivace jedince, což často pramení z nízkého sebevědomí jedince. Mohou nastat i situace, že jedinec v dalším vzdělávání jednoduše nevidí smysl a žádná pozitiva, které by mu další vzdělávání mohlo přinést. Vnitřní motivace založená na individuálním zájmu o osobní rozvoj v dnešní době u populace nedosahuje dostatečného rozšíření. V rámci formálního vzdělání, bývá největší překážkou v dospělosti zejména nedostatek motivace souvisící s věkem. Zpravidla lidé vyšších věkových skupin ztrácí o vzdělání zájem a motivaci, a to především lidé po dosažení středního věku, kteří během příštích deseti let půjdou do penze. (Rabušicová, 2008)

Ve všech oblastech života a to se týká i vzdělání, je skutečností, že vysoká motivace přináší schopnost překonávat účinněji a snadněji veškeré bariéry. Správná motivace pomáhá dosahování cílů navzdory mnoha objektivním překážkám. Nedostatek motivace je jedním z hlavních předpokladů neúspěšnosti, tudíž v rámci vzdělání tvoří

velice důležitý faktor, který má vliv jak na samotný průběh, ale i na výsledky vzdělání, případně jeho předčasné ukončení. Dospělý jedinec je motivován, pokud pocítuje potřebu naučit se nové dovednosti či potřebuje-li získat nové kompetence. Na pracovišti jsou dospělí jedinci velmi často motivováni ke studiu a své vzdělání zvyšují díky výhledům na vyšší plat a povýšení. Můžeme tedy říci, že motivace je jedním z klíčových faktorů ve vzdělávání.

Tabulka 1: Vliv sebevědomí na motivaci.

Člověk se zdravým sebevědomím	Člověk s poškozeným sebevědomím
Nevyhýbá se obtížným úkolům	Odkládá povinnosti
Dokáže si zorganizovat čas, určit si priority	Obtížně si určuje priority
Za své chyby nese odpovědnost	Své chyby svádí na druhé
Snaží se pracovat a plnit úkoly co nejlépe	Je nadměrně pečlivý, až perfekcionista
Chyby a neúspěchy bere jako ponaučení	Bojí se chyb a neúspěchů

Zdroj: RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC (eds.). *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, str. 99

3.1.4. Náročnost vzdělávání

V dospělosti je jednou z největších bariér vzdělávání snižená schopnost zapamatovat si vyučovanou látku a neschopnost soustředit se. To může být v důsledku somatických problémům spojených s věkem či nedostatkem sebevědomí a sebedůvěry. U daných typů studentů se specifickými poruchami učení bývá nejčastěji uváděným problémem pomalejší tempo a nedostatky v písemném projevu. Dále pak mají tito lidé problémy se psaným projevem. Písemné projevy takových studentů často postrádá plynulost a vykazuje zvýšené množství chyb v interpunkci, ale i pravopise. Neliší se však od ostatních studentů, co se slovní zásoby, či plynulosti verbálního projevu týče (Barták, 2008).

Náročnost studia zahrnuje rovněž fyzickou přítomnost, dojíždění, soustředění se na studium apod. Před započítím studia či v jeho průběhu mohou nastat zdravotní komplikace, kvůli kterým jedinec nemůže započít nebo dokončit studium. Existuje řada

zdravotních komplikací, které brání výkonu studia a mohou jeho průběh zpomalit či zastavit úplně. (Rabušicová, 2008)

3.1.5 Nedůvěra ve vzdělávání

V současnosti, především v ČR a na Slovensku je ve velkém měřítku zakořeněná přetrvávající představa o „tradičním životním cyklu“, čímž je myšleno dokončení vzdělání, následný vstup na pracovní trh a počátek rodinného života. Někteří lidé zejména starších generací nemají vůči dalšímu vzdělávání, zejména pak formálnímu dostatečnou důvěru. Nevěří, že vzdělání je dostatečně nutné pro jejich profesi. Dávají přednost praxi a zkušenostem, formální vzdělání doplňují pouze v případě, že to jejich zaměstnavatel striktně vyžaduje. Vůči neformálnímu a informálnímu vzdělání mají zpravidla méně skeptický názor. (Rabušicová, 2008)

Nedůvěra v efektivitu a přínos vzdělání je častou osobnostní bariérou. Stejně jako většina ostatních faktorů a bariér je silně spjatá s motivací. Pokud je člověk ke studiu motivován, je automaticky přesvědčen i o jeho efektivitě. Jedinci jsou velmi často vůči vzdělávání v dospělosti skeptičtí. Mnohdy nevěří, že jim vzdělání přinese lepší uplatnění na pracovním trhu. (Rabušicová, 2008, Barták, 2008)

3.1.6. Nízká informovanost

Jedná se o překážky, negativně ovlivňující možnosti vzdělávání či jeho průběh. Zpravidla se jedná o situaci, kdy lidem není poskytována dostatečná možnost či nabídka vzdělávání a sami nejsou schopni či nemají zájem získat informace o možnostech vzdělávání. Rovněž se může jednat o problémy v komunikaci v průběhu vzdělávacího procesu mezi vzdělávaným, vzdělávajícím a institucí. Přímý nedostatek vzdělávacích možností postihuje především odlehle oblasti s nízkou komerční zástavbou a počtem obyvatel, zejména vesnice a maloměsta. V daných místech není nedostatek vhodných vzdělávacích programů, které by byly pro potenciální zájemce byly dostupné a vhodné, vybrané kurzy jsou případně příliš vzdálené a náročné na dojíždění. (Rabušicová, 2008, Barták, 2008)

3.2. Bariéry na straně zaměstnavatele

Vzdělání, které zaměstnavatel poskytuje, se týká zejména profesního vzdělávání či rozvíjení kompetencí, jedná se především o:

1. jazykové/ IT kurzy,
2. rekvalifikační kurzy,
3. kurzy se specifickým zaměřením.

Podstatou financování kurzů ze strany zaměstnavatele je víra v rentabilitu dané investice, posílení schopností a kompetencí zaměstnance. Zaměstnavatel nemá motivaci poskytovat zaměstnanci vzdělání, pokud nedůvěřuje v následné pracovní uplatnění svých zaměstnanců, udržení konkurenceschopnosti firmy, pozitivní změnu výrobních postupů, zeštíhlení výroby apod. Bariéry ze strany zaměstnavatele jsou následující: (Czesaná, V., Kofroňová, O., Vymazal, J., 2006).

1. neochota investovat finance,
2. nedůvěra ve schopnosti zaměstnance,
3. častá fluktuace zaměstnanců,
4. nízká rentabilita investice do vzdělání zaměstnanců.

4 SOUČASNÁ SITUACE VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Úroveň dosaženého vzdělání je jedním z ukazatelů ekonomické aktivity a přispívá k ekonomickému rozvoji a kvalitě státu. Proto mezi cíle všech vyspělých zemí včetně ČR patří podpora a financování dalšího vzdělávání populace.

Významný rozvoj celoživotního vzdělávání byl zaznamenán v ČR po nástupu demokracie a vnímání trendů západního světa. Potřeba zapojení dospělých jedinců do vzdělávacího procesu je v dnešní ČR znám již z minulosti, kdy docházelo především k rozšiřování obecné vzdělanosti a seznamování účastníků s novými technologickými trendy. Hodnota dalšího vzdělávání začala v Česku být významná v průběhu devadesátých let. Komerční společnosti zaznamenaly zájem lidí starších třiceti let o osobní rozvoj a zvyšování kompetencí. Vzdělání je v současnosti rovněž i zbožím, především neformální vzdělání je poskytováno z velké části komerčními společnostmi (ČSÚ online, 2012, cit. 2017-1-29).

V současné době je proces vzdělávání ovlivněn zejména trendem celoživotního vzdělání, kdy v posledních letech začalo ustupovat přesvědčení, že vzdělání je pouze záležitostí mládeže. Stále ovšem ve spoustě případů převládá představa tradičního životního cyklu, neboli dokončit vzdělání a pak teprve vstoupit do světa práce a rodinného života stále. Mělo by docházet k prolínání všech forem učení a vzdělávání, kdy je proces v současnost zpomalen v důsledku nedostatku sebevědomí, motivace, nedůvěry ze strany potenciálně vzdělavatelých jedinců (Donath-Burson-Marsteller, 2009).

Potřeba vzdělávání se v dospělosti z ekonomických i jiných důvodů neustále zvětšuje a umocňuje tím trend koncepce celoživotního vzdělávání. Propojuje se do jednotného celku, kdy je vzdělání po celý život doplňováno a aktualizováno, což je důležité zejména v rámci současného rozvoje technologií, změn a neustálé nutnosti zpracovávat nové informace (Donath-Burson-Marsteller, 2009).

Učení a vzdělávání je v současné společnosti velmi aktuálním a atraktivním aspektem, který přináší společenskou prestiž a možnosti vyššího ohodnocení a seberealizace. Učení je uvědomělý a reflektovaný proces, probíhající po celý život. Zahrnuje veškeré učební aktivity rozvíjející znalosti, dovednosti a kompetence v rámci osobnostního, občanského a sociálního rozvoje a uplatnitelnosti jedince na trhu.

Napomáhá uplatnitelnosti zejména na primárním trhu práce, který je velmi atraktivním místem pro ambiciózní jedince. (Rabušicová, 2008, Czesaná, V., Kofroňová, O., Vymazal, J. 2006)

5 CÍLE A HYPOTÉZY

Cíle dotazníkového šetření byly stanoveny následovně. Dotazníkové šetření má za cíl:

1. posoudit míru zájmu dospělých o vzdělávání,
2. identifikovat a zhodnotit konkrétní motivační faktory působící ve vzdělávání dospělých,
3. identifikovat a zhodnotit konkrétní demotivační faktory působící ve vzdělávání dospělých.

Výzkumné otázky, na které práce hledá odpověď:

V1: Jaké jsou motivace ve vzdělávání dospělých?

V2: Jaké jsou bariéry ve vzdělávání dospělých.?

Práce dále ověřuje následující hypotézy:

H1: Hlavní motivace ke studiu bude zejména možnost získat lepší práci

H2: Pro více jak 50 % respondentů budou hlavní bariérou ve vzdělávání finance.

6 METODIKA VÝZKUMU

Dotazník patří mezi formy řízeného rozhovoru. Mezi jeho charakteristické rysy patří písemné zpracování, kdy na dotazy odpovídají respondenti písemným zaznamenáním odpovědi do záznamového archu. Dotazník může být rovněž zprostředkován elektronickou formou. Dotazníkové šetření se často využívá ke zjišťování charakteristických údajů o dotazovaných osobách, jejich postojích, sebehodnocení, hodnotového systému, zájmů, povolání atd., případně k ověření vybraných faktů, např. diagnóza, prodělané nemoci a úrazy a další.

Typickým znakem dotazníkového šetření je skutečnost, že vychází ze současných teoretických poznatků, do kterých jsou následně zavedeny nové poznatky z provedeného výzkumu, čímž jsou teoretická východiska pro nadcházející výzkumy rozšířena o výstupy daného průzkumu. Pro sestavování dotazníků je důležité přesné vytyčení hlavního cíle dotazníkového šetření. Konkrétní otázky musí být vhodně logicky a stylisticky formulované. Mezi výhody dané formy dotazování patří zpravidla anonymita respondentů, která zajišťuje jejich větší upřímnost. Dotazník lze kombinovat s dalšími výzkumnými metodami pro přesnější vyhodnocení konkrétní situace.

Dotazníkové šetření lze zařadit mezi subjektivní výzkumné metody. Subjektivnost dotazníku spočívá v možnosti respondenta ovlivňovat jeho výsledky na základě vlastní vůle a možností. Respondenti své odpovědi často vědomě i nevědomě subjektivně zkreslují.

Dotazníky převážně slouží ke zjišťování názorů osob na konkrétní problematiku. Při jejich vyhodnocování je nutno brát v úvahu, že odpovědi respondentů většinou nejsou zcela upřímné. Častým rysem procesu vyplňování dotazníku, je zkreslování výsledků pomocí vnitřní korekce a „autocenzury“, kterou způsobují tendence některých respondentů odpovídat dle svých představ či na základě „sociální deziderability“. Respondenti se v daném případě vyjadřují adaptivně, nikoliv upřímně dle svého skutečného názoru.

Vypovídací hodnotu dotazníku určují základní charakteristické rysy dotazníku a osobnosti respondentů, mezi něž patří:

1. písemná forma dotazníku – respondent se plně soustředí na odpovědi pouze, pokud je vidí před sebou písemně zpracované,

2. vhodný věk respondenta – dotazník musí být pokládán pouze dospělým osobám, jež jsou schopny plně chápat veškeré souvislosti, u dětí je vhodné využívat dotazníky pouze od 10 let,
3. přiměřená inteligence respondenta – minimálně průměrná inteligence respondenta zaručuje, že výsledky dotazníku budou plnohodnotné,
4. kladná motivace respondenta – je vhodné motivovat respondenta k odpovědnému vyplňování dotazníku.

Dotazník patří mezi metody umožňující zkoumat vysoký počet osob současně a v relativně krátké době dosáhnout velkého počtu výpovědí. Písemná forma zpracování zajišťuje, že respondent má příležitost zvažovat své odpovědi a není pod tlakem nutnosti okamžité odpovědi, což zajišťuje kvalitnější výpověď než např. u strukturovaného rozhovoru. V dotaznících se rozlišují dva základní typy zjišťovaných skutečností. Jedná se o:

1. tvrdá fakta – informace charakterizující vzorek respondentů, uvádí se objektivní skutečnosti o dotazovaném, např. pohlaví, věk, povolání, rodinný stav, zdravotní stav;
2. měkká fakta – výzkumné informace zjišťované prostřednictvím dotazníku, uvádí subjektivní názory a postoje dotazovaného, může zahrnovat rovněž zkušenosti, hodnotový systém, emoční stav, potřeby apod.

V dotaznících jsou otázky pokládány písemnou formou a rozlišují se do tří kategorií:

- uzavřené,
- otevřené,
- škálové.

Uzavřené otázky nabízejí dotazované osobě volbu mezi určeným počtem možných odpovědí. Jedná se o otázky typu „ano - ne – nevím“ či „a-b-c-d“, „ano – ne“ a další. Jednotnost měření umožňuje statistické zhodnocení a posouzení výsledků. Nevýhoda uzavřených otázek spočívá především v povrchnosti. V některých případech tázaný může zvolit vybranou odpověď, v případě, že je jeho cílem zakrýt nevědomost či žádná z možností neprezentuje jeho skutečný názor.

Otevřené otázky umožňují respondentovi rozvíjet svůj názor, odpovědi a dávají získaným informacím širší vztahový rámec. Vyjádření dotazovaného udávají pouze malá omezení. Výhodou je, že mohou poukazovat na důležité vztahy a souvislosti. Nečekané odpovědi mohou tazatelům otevřít zcela nový náhled na problematiku, a vyústit v překvapující závěry. Statistické a měřitelné vyhodnocení je však do jisté míry značně omezené. Dotazování formou otevřených otázek se využívá převážně v odvětví psychologie, pedagogiky apod. Jedná např. o následující otázky: „Jaký jsem?“, „Jak jsem se sebou spokojen“, „Co nejraději dělám?“

Škálové otázky jsou charakteristické přítomností posuzovací škály. Jedná se o hodnotící stupnici sloužící k záznamu jednotlivých názorů na škále vyčísľující míru zaujetí respondenta. Hodnotící škála disponuje určitou objektivností, přičemž rovněž dochází ke kvantitativnímu zachycení jevu. Mezi konkrétní dokumenty patří např. zaškrťávací seznamy, grafické, intervalové, kategoriální (zcela souhlasím, spíše souhlasím, spíše nesouhlasím, zcela nesouhlasím) či numerické posuzovací škály (1-10, 1-5).

Systematický orientovaný výzkum má čtyři hlavní fáze:

1. úvodní projekt – volba předmětu výzkumu, formulace cílů, definování otázek,
2. vlastní pozorování – nalezení chyb, korekce a vytvoření finální formy dotazníku,
3. zpracování (kvantitativní i kvalitativní) – realizace šetření, popis a analýza získaných informací, dokazování výsledků, zhodnocení výzkumu a jeho přínosů,
4. interpretační fáze – implementace výsledků výzkumu, zařazení nových poznatků mezi teoretická východiska problematiky.

7 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

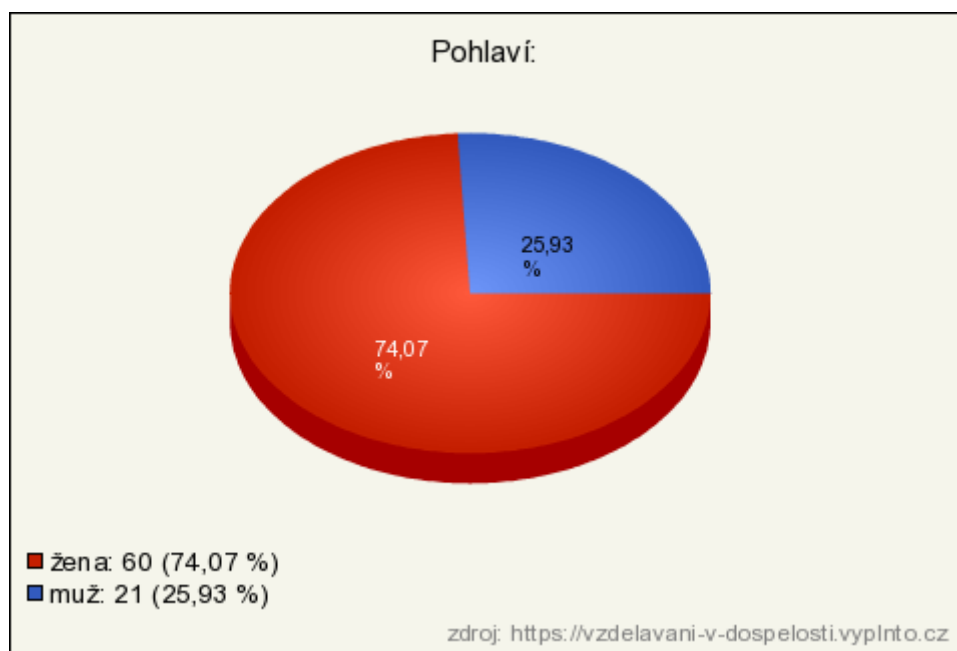
Dotazníkové šetření bylo realizované formou elektronického dotazníku zprostředkovaného webovou stránkou WWW.VYPLNTO.CZ. Služba webových stránek slouží jako pomocná platforma pro studenty vysokých škol, osoby se zájmem o dotazníková šetření, malé podnikatele realizující výzkumy trhu apod. Otázky byly zavedeny do systému a tam byly naprogramovány v kompletní dotazník. Ten byl po určeném časovém intervalu statisticky vyhodnocen.

Dotazníkové šetření probíhalo od 10. 1. do 17. 1. 2017 na uvedených webových stránkách, z nichž byl dotazník prostřednictvím hypertextového odkazu sdílen i na sociálních sítích pro získání většího počtu respondentů. Veškerí respondenti jsou zcela náhodní a pocházejí z různých částí ČR. Dotazník byl určen pouze pro osoby mezi 18 a 65 lety, tudíž převážně jedince v produktivním věku s potenciálem aktivního působení na trhu práce. Skládá se z uzavřených otázek, které jsou příležitostně doplněny o možnost otevřené odpovědi, např. v rámci uvedení konkrétního vzdělávacího kurzu. Výsledky šetření jsou uvedeny v grafech a tabulkách. Analýzy výsledků a jejich interpretace jsou vždy nad příslušným grafem, popř. tabulkou.

V dotazníkovém šetření byly brány k vyhodnocení pouze odpovědi osob výše uvedeného věkového rozmezí. Celkem bylo zaznamenáno 156 zájemců o vyplnění dotazníku, z nichž se dotazníkového šetření mohlo zúčastnit celkem 81 osob. V dotazníkovém šetření byly vyhodnoceny odpovědi všech z nich, s odchylkou tvořenou jedním člověkem, vzhledem k zaznamenané chybě serveru, která se projevila v některých statistikách. Daná osoba tvoří cca 1 % - 1,5 % odchylku ve výsledcích některých otázek. Vliv zaznamenané odchylky na výsledek dotazníku je minimální.

Většinu respondentů tvoří ženy, kterých se zúčastnilo celkem 60, což tvoří 74,07 %. Mužů se zúčastnilo pouze 21, ale i přesto tvoří významnou skupinu respondentů 25,93 %. Důvodem poměru může být vyšší zájem žen o vyplňování internetových dotazníků. Pravděpodobně touto aktivitou tráví více času než muži.

Graf 1: Pohlaví respondentů.

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti byli rozdělení do čtyř věkových skupin, které byly vyčleněny na základě předpokládané pozice vůči zaměstnanosti. Lidé ve věku do 25 - 26 let patří často mezi studenty, jsou tedy v pracovním procesu zařazeni pouze příležitostně, např. formou brigád. Zpravidla však jde o působení na sekundárním trhu práce, přičemž nezáleží na tom, zda je daný jedinec student vysoké školy či absolvent středoškolského studia. Danou skupinu tvoří přesně třetina respondentů (27 osob, 33,33 %)

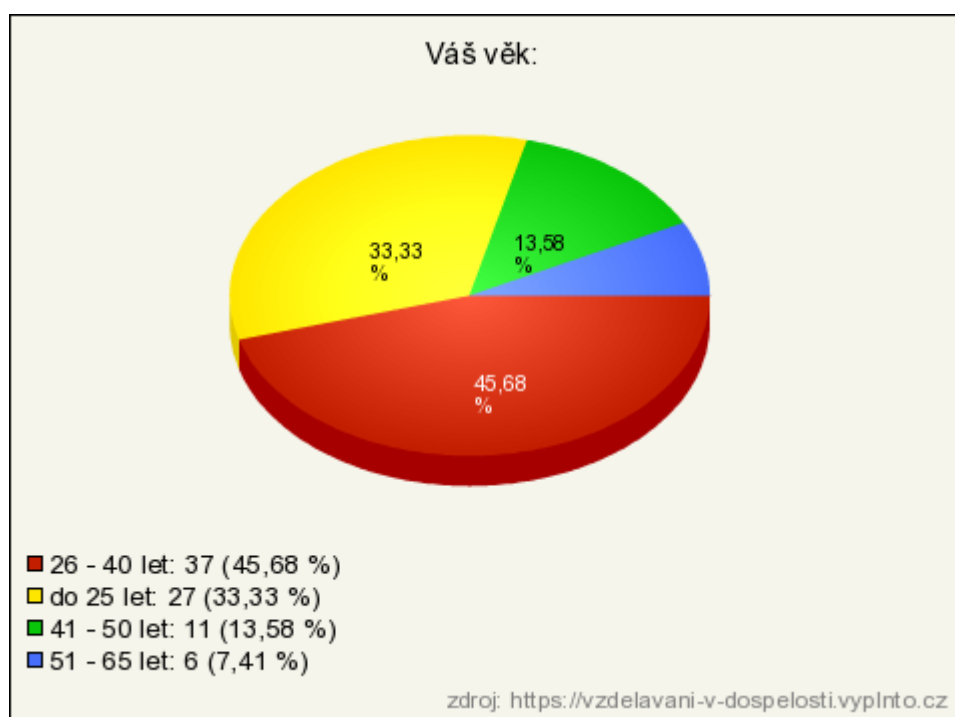
Druhá skupina respondentů se pohybuje ve věkovém rozmezí 26-41 let. V tomto věku jsou lidé většinou aktivně zařazeni na pracovním trhu, výjimku však často tvoří ženy na MD. Věk 26 - 41 let je nejčastějším věkem pro zakládání a rozšiřování rodin, které mohou být příležitostí i bariérou pro vzdělávání v dospělosti. Danou skupinu tvoří

45,68 % respondentů, kde 74 % z celkového počtu jsou ženy. Lze proto předpokládat, že část z nich tvoří právě matky na MD.

Ostatní věkové skupiny obyvatel v dotazníku dosahují menšího počtu. Skupinu 41 - 50 let představují ekonomicky aktivní lidé ve středním věku. Tito jedinci už často disponují pracovními zkušenostmi, které mohou na trhu práce uplatnit. Stále patří do kategorie zaměstnanců, jejichž rozvoj je pro zaměstnavatele atraktivní. Skupinu tvoří 13,58 % respondentů, což celkem činí 11 osob.

Poslední skupina osob ve věku 51 - 65 let, je pro zaměstnavatele často neatraktivní v oblasti vzdělávání i přijímání nových zaměstnanců, jelikož jeho investici ohrožuje jejich nadcházející odchod do důchodu. S přibývajícím věkem také u většiny jedinců klesá schopnost učit se, proto bývá vzdělávání zpravidla méně efektivní. Danou skupinu v průzkumu tvoří pouze 6 osob, což činí 7,41 % respondentů.

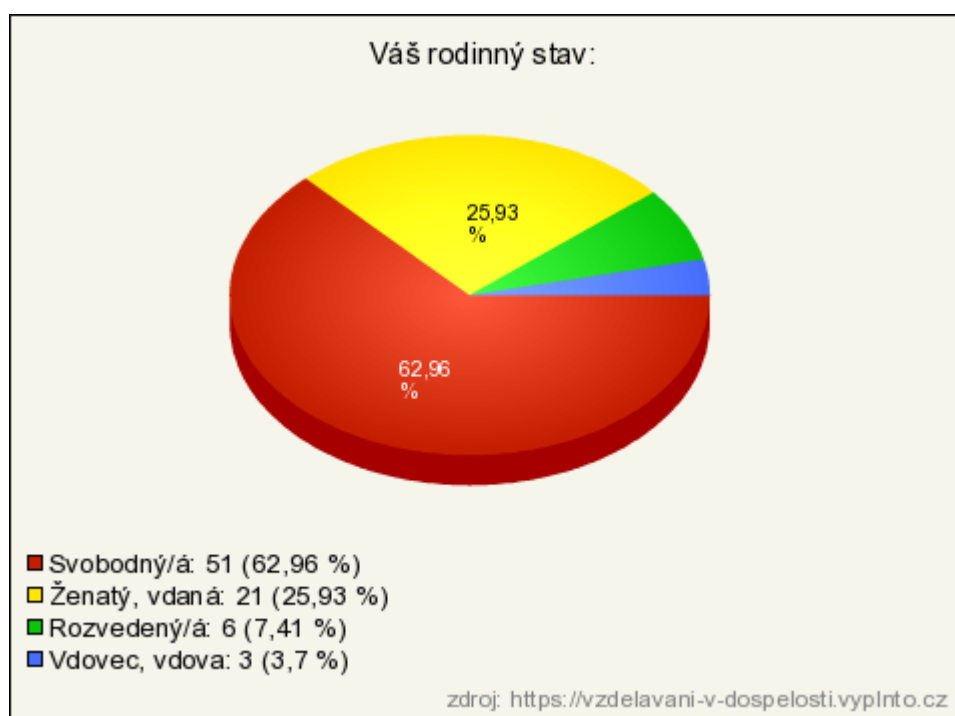
Graf 2: Věkové rozmezí respondentů.

Zdroj: vlastní výzkum

Rodinný stav respondentů často vypovídá např. o míře volného času jedince, který může věnovat různým aktivitám včetně dalšího vzdělávání. U svobodného člověka lze spíše předpokládat další vzdělávání, přestože rodinný stav není rozhodující. Většina respondentů (62,96 %, 51 osob) tvoří svobodní lidé, u kterých se předpokládá, že patří do skupiny lidí ve věku do 25 let a částečně mezi lidmi 26 - 41 let. Z informací lze rovněž vydedukovat, že většinu respondentů tvoří lidé ve věku do cca 30 let. Skupinu respondentů v manželském svazku tvoří 25,93 % respondentů. Nejméně početní respondenti patří do skupiny rozvedených (6 osob, 7,41 %) a ovdovělých (3 osoby, 3,7 %). U daných skupin může být jejich rodinný stav v důsledku postoje jedince vůči situaci jak motivem, tak i bariérou.

Graf 3: Rodinný stav respondentů.

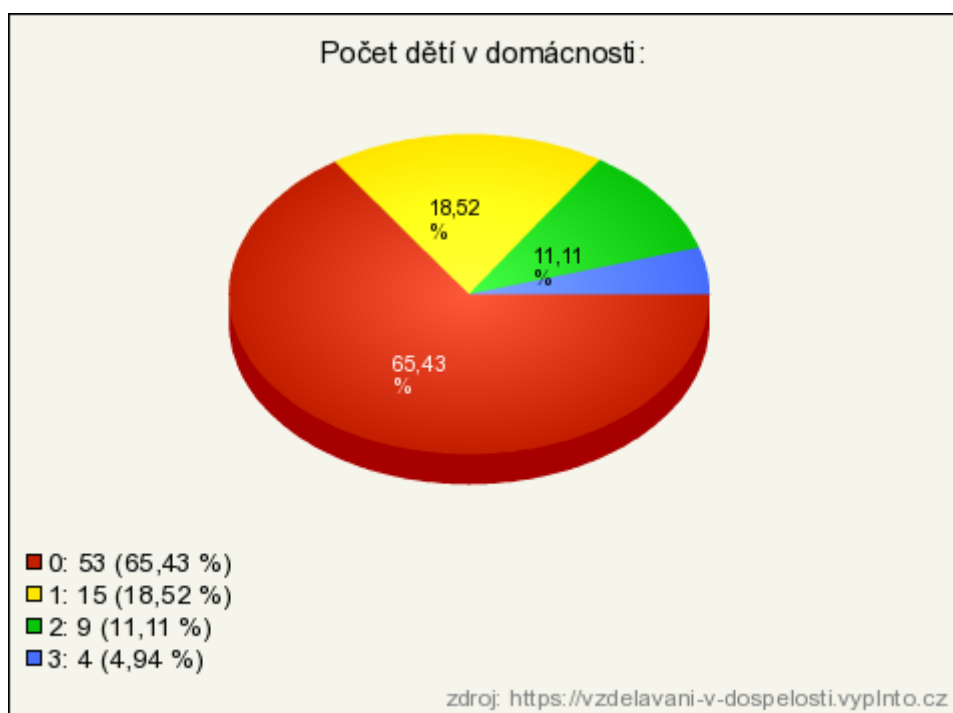

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti byli rovněž dotazováni ohledně počtu jejich dětí v domácnosti. Rodičovství má značný vliv na život jedince, jelikož výrazně ovlivňuje jeho časové možnosti i finanční spotřebu. Tyto aspekty mají na možnosti a zájem o další vzdělávání značný vliv. Většina respondentů (53 osob, 65,43%) jsou bezdětní jedinci, tudíž mají otevřenější možnosti pro vzdělávání než ostatní respondenti.

Celkem 15 respondentů má jedno dítě a jejich odpovědi tvoří celkem 18,52 %. Respondenti se dvěma dětmi tvoří celkem 11,11 % odpovědí (9 osob) a nejméně početnou kategorií zahrnují lidé se třemi a více dětmi. Ti tvoří pouhých 4,94 % respondentů. Lze proto předpokládat, že vzorek je tvořen převážně jedinci s dostatečnými časovými a finančními prostředky pro začlenění se do procesu vzdělávání v dospělosti.

Graf 4: Počet dětí v domácnosti respondentů.

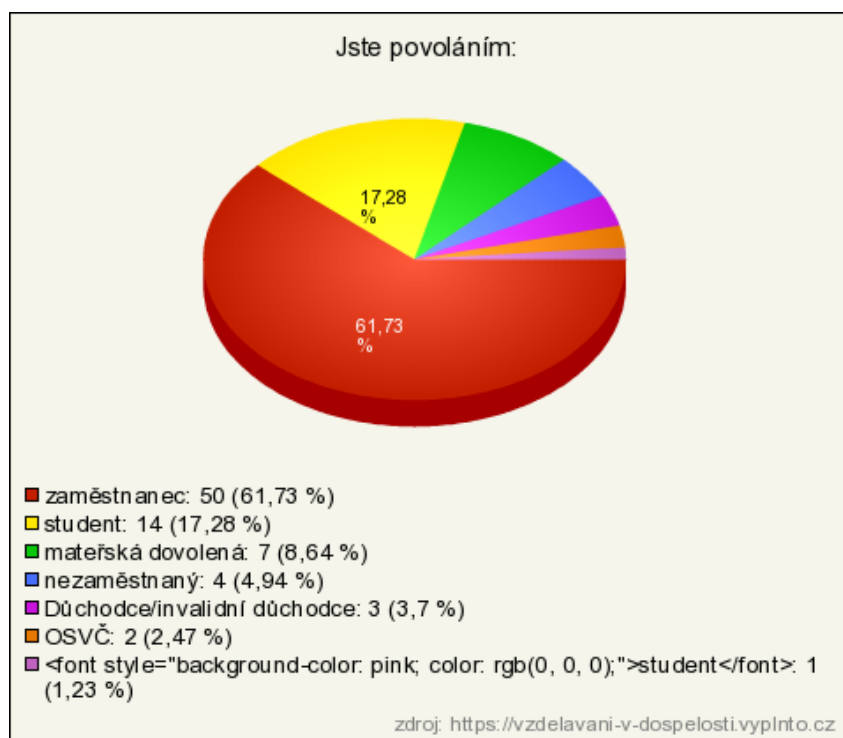
Zdroj: vlastní výzkum

Vzorek respondentů rovněž charakterizuje jejich momentální pracovní poměr. Většina respondentů (50 osob, 61,73 %) patří do kategorie občanů v běžném zaměstnaneckém poměru, kde jsou pracovní i další podmínky udávány zaměstnavatelem. Druhou významnou skupinu tvoří studenti, což jsou osoby s neukončeným vzděláním, pravděpodobně převážně vysokoškolským, jež se stále účastní formálního vzdělávání ve vybrané instituci. Jejich působení na trhu práce je pravděpodobně do jisté míry omezeno a soustřeďují se na příležitostné výdělky na sekundárním trhu práce.

Pro účely dotazníkového šetření byla rovněž vytvořena skupina osob na mateřské či rodičovské dovolené, která je pro oblast vzdělávání dospělých specifická. Pro matky na mateřské dovolené představuje často problém opustit dítě či pro něj najít hlídání, jsou proto v rámci péče o rodinu výrazně časově indisponované. Většina finančních prostředků je rovněž prioritně věnovaná potomkům, proto přestože o vzdělání může být proječován zájem, nestává se pro jedince prioritou. Daná skupina tvoří třetí nejpočetnější kategorii vzorku (7 osob, 8,64 %).

Nejméně zastoupenou skupinou jsou nezaměstnaní (4 osoby, 4,94%), důchodci či invalidní důchodci (3 osoby, 3,7 %) a osoby samostatně výdělečně činné (2 osoby, 2,47 %). Nízký počet důchodců a invalidních důchodců naznačuje, že vzorek respondentů je pro účely dotazníku vhodný a disponuje dostatečným potenciálem pro další uplatnění nově získaných kompetencí na pracovním trhu.

Graf 5: Forma zaměstnání respondentů.

Zdroj: vlastní výzkum

Velmi důležitým aspektem v rámci vzdělávání v dospělosti, je nejvyšší dosažené vzdělání jedince. Paradoxně platí, že čím vyšší má osoba vzdělání, tím větší je její zájem o další studium. Nejpočetnější skupinu tvoří osoby s ukončeným středoškolským vzděláním s maturitou, ti tvoří 41,77 % respondentů (33 osob). Vzhledem k tomu, že až třetina osob uvedla, že jejich ekonomický status je student, lze předpokládat, že část z nich jistě tvoří současní vysokoškolští studenti.

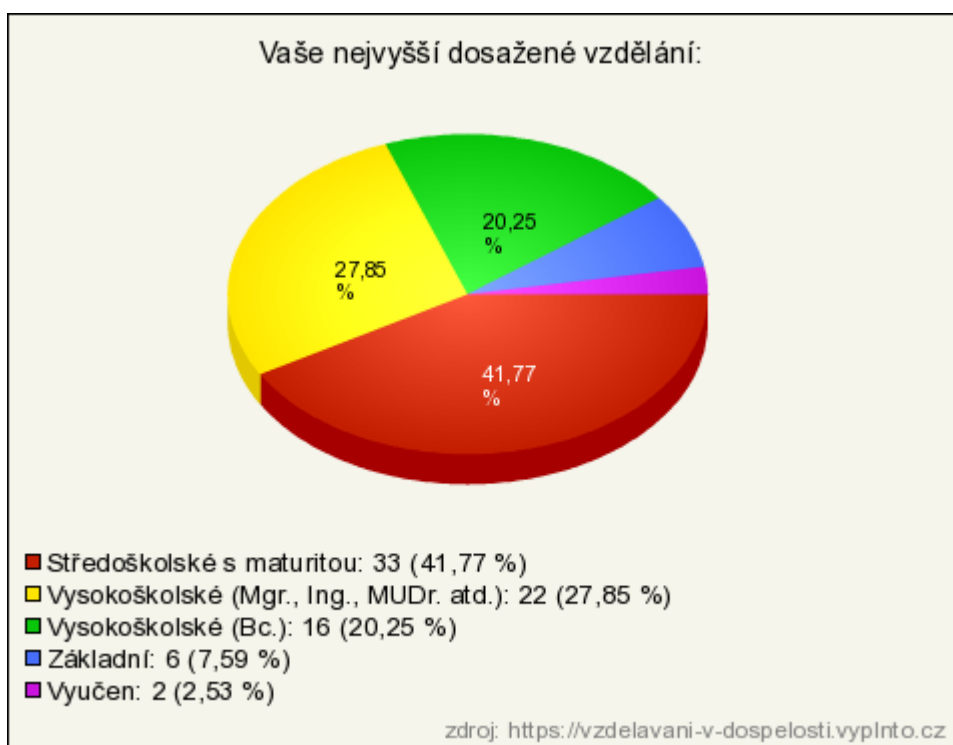
Druhou nejpočetnější skupinou jsou lidé s ukončeným vysokým vzděláním minimálně pětiletého studia, kteří tvoří 27,85 % (22 osob) dotazovaných. Na ně navazují lidé s ukončeným bakalářským titulem, kterých je celkem 20,25 % respondentů (16 osob). Rovněž lze předpokládat, že jistá část respondentů s ukončeným bakalářským titulem v současnosti pokračuje v navazujícím studiu.

Celková míra respondentů, kteří mohou patřit mezi uvedených 33,33 % studentů, je 72,15 %, z čehož vyplývá, že 38,82 % respondentů tvoří lidé,

nepokračující z neuvedeného důvodu ve formálním vzdělávání. Mohou se ovšem soustředit na jiné formy vzdělávání, zejména speciální kurzy apod.

Velmi malou skupinu ve srovnání s ostatními tvoří osoby se základním vzděláním (6 osob, 7,59 %) či vyučením (2 osoby, 2,53 %). Většina respondentů kvalitní vzorek inteligentních osob se zájmem o uplatnění na trhu práce a doplňování vzdělání.

Graf 6: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.

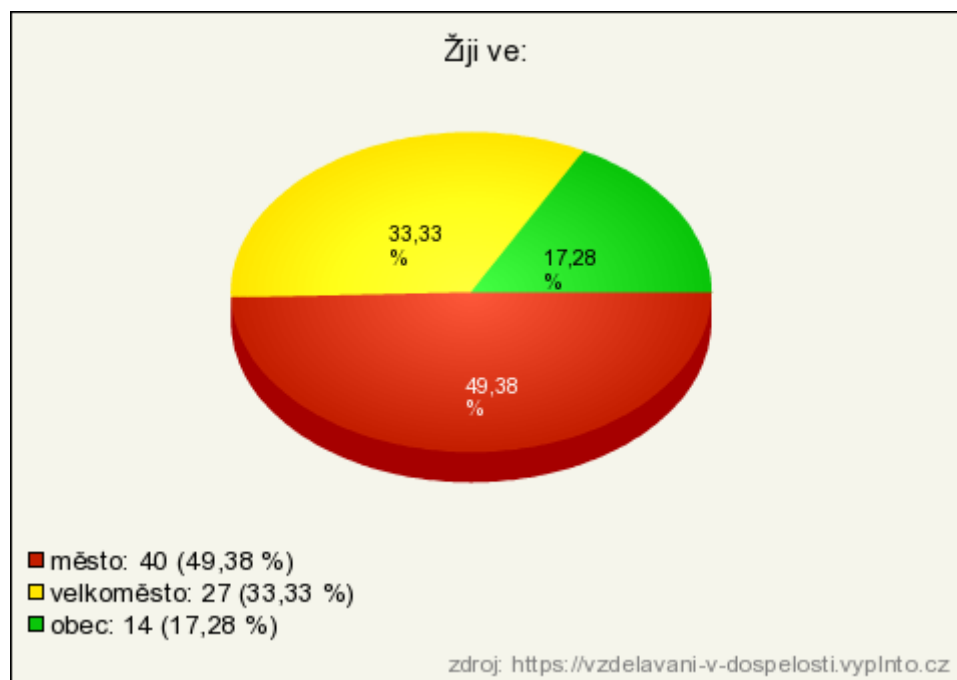
Zdroj: vlastní výzkum

Charakter bydliště respondenta vypovídá o dostupnosti vzdělávacích možností v regionu jeho bydliště. Zjištěné informace dokazují, že pro většinu respondentů jsou vzdělávací možnosti i ve srovnání se zbytkem republiky rozsáhlé, jelikož přesně třetina respondentů pochází z velkoměsta, které lze definovat jako město s více než 100 000 obyvateli. Pro dané lokality je typická vysoká koncentrace možností formálního i neformálního vzdělávání a vysokorychlostní připojení k internetu, které umožňuje prakticky neustálé informální vzdělávání.

Téměř polovina respondentů (40 osob, 49,38 %) pochází z města, což je aglomerace tvořená maximálně 100 000 obyvateli. Ve větších městech jsou vzdělávací možnosti přirozeně větší, kvůli čemuž lze možnosti jednotlivých respondentů obtížně identifikovat bez informací o velikosti města či dostupnosti a spojení s okolními metropolemi. Přesto města patří mezi aglomerace, jež umožňují zpravidla relativně rozsáhlé možnosti vzdělávání jejich obyvatel.

Obyvatelé obcí (právnícké osoba, aglomerace do 5000 obyvatel) mají zpravidla málo rozsáhlé možnosti vzdělávání v rámci své lokality. Jejich možnosti závisí na dostupnosti a vybavenosti okolních měst. Pro podnikatele pořádající vzdělávací kurzy jsou obce často neatraktivním prostředím s malým výdělečným potenciálem. Obyvatelé obcí jsou proto vázání na dojezd za vzděláváním do měst nejbližšího okolí. Pokud ani to nedisponuje dostatečnými možnostmi, stává se pro ně další vzdělávání obtížným a daní zájemci o studium disponují objektivními bariérami ve zvyšování svých kompetencí. Skupinu tvoří 17,28 % respondentů (14 osob).

Graf 7: Charakter bydliště respondentů.

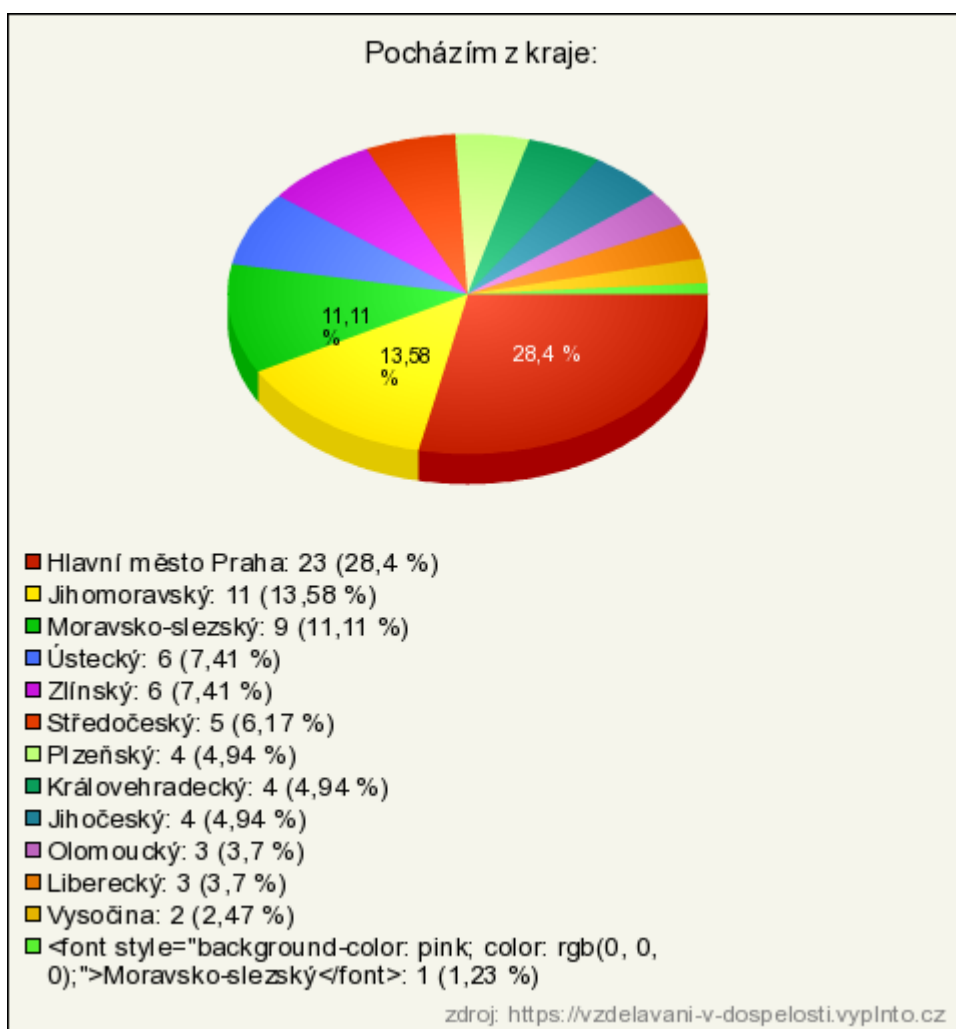

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti byli rovněž dotázáni na kraj, ze kterého pochází. Většinou část tvoří rezidenti Hlavního města Prahy, z čehož vylývá, že jejich vzdělávací možnosti jsou optimální a v jejich okolí se nachází dostatečné množství vzdělávacích možností.

Další dvě nejpočetnější skupiny tvoří obyvatelé Jihomoravského a Moravskoslezského kraje, v nichž se nacházejí další dvě nejobydlenější velkoměsta ČR, Brno a Ostrava, která rovněž poskytují velkou míru vzdělávacích možností. Zbývajících 46,93 % respondentů pochází z ostatních krajů republiky v relativně rovnoměrném poměru.

Graf 8: Kraje ČR, z nichž respondenti pochází.

Zdroj: vlastní výzkum

8 VLASTNÍ VÝZKUM MOTIVACE A BARIÉR VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

8.1 Zaměření a cíle průzkumu

Průzkum veřejnosti se zaměřuje na oblast vzdělávání dospělých. Zjištění a posouzení míry zájmu vzorku respondentů o vzdělávání v dospělosti je klíčovým faktorem, který se výzkum snaží posoudit. V rámci předpokládaných pozitivních výsledků bude rovněž dále zjišťováno, o jaký typ vzdělání mají respondenti zájem a jakého typu vzdělávacího procesu se v současnosti účastní. Na výběr jsou k dispozici nejrůznější formy formálního i neformálního vzdělání a případná možnost doplnění o vlastní odpověď, jež má za cíl zjistit, zda některé typy vzdělávacích procesů respondentů spadají do podobné kategorie (pokročilé vysokoškolské vzdělání, např. JUDr., Ph.D. apod.) Cílem je rovněž poukázat na rozdíly mezi zájmem o studium a reálnou a plánovanou účastí v daném procesu.

Průzkum má za úkol odhalit u výše charakterizovaného vzorku respondentů konkrétní motivační faktory podporující jedince při studiu. Z tohoto důvodu jsou respondenti dotazováni o důvodech jejich dalšího vzdělávání. Existuje relativně vysoký počet příčin potřeby vzdělávat se v současnosti, zejména u dospělých osob, které jsou schopny vytýčit si své cíle a priority. Mezi zásadní důvody rozšiřování vzdělání a kvalifikace patří:

1. potřeba doplnění či aktualizace současných znalostí,
2. získání vyššího platového ohodnocení,
3. nutnost doplnění či získání titulu.

V současnosti je dispozice titulem považována za jeden z významných faktorů budoucího uplatnění na trhu práce, kde pracovníci získávají možnosti kariérního rozvoje, seberealizace a vyššího platového ohodnocení.

Velká část průzkumu se soustřeďuje na bariéry v dalším vzdělávání současných dospělých jedinců. Na základě výsledků konkrétního dotazování budou zjištěny bariéry ve vzdělávání respondentů a jejich vzájemné souvislosti. Mezi nejčastější současné vzdělávací bariéry patří zejména:

1. nedostatek času (péče o rodinu, odlišné priority, práce),
2. nedostatek financí (nízký příjem, odlišné výdajové priority, neochota platit za studium),
3. nechut' ke studiu/ nezájem o studium (nedůvěra ve studium, negativní zkušenosti),
4. nedostatek možností (nízký počet vzdělávacích středisek v regionu),
5. nedůvěra v efektivitu studia.

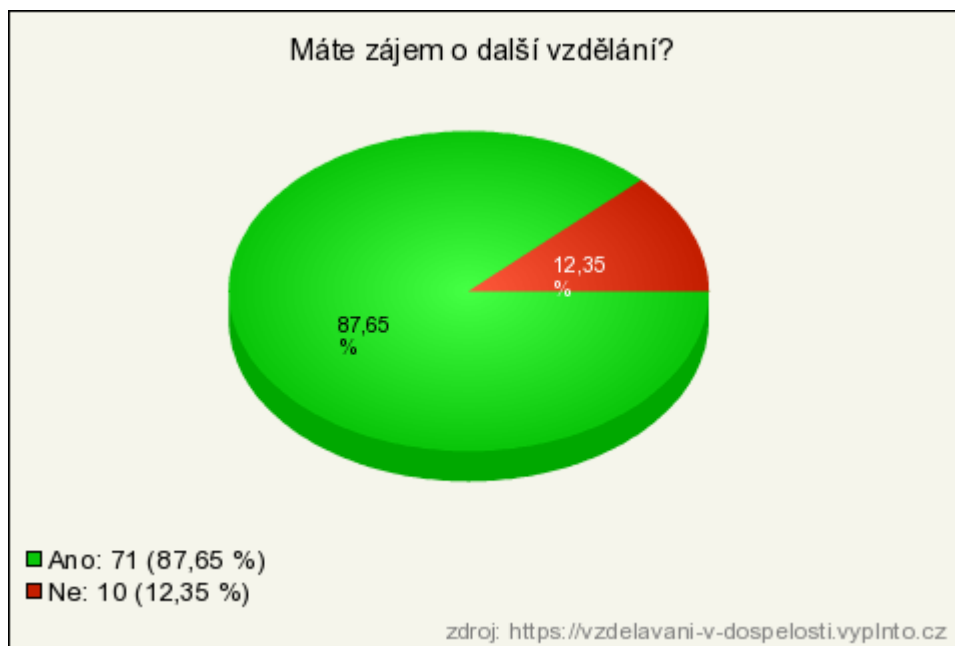
Finanční bariéra ve vzdělávání je rovněž ovlivněna postojem jedince vůči investicím do studia. Pro každého jedince znamená nedostatek financí na studium jinou situaci. Z toho důvodu budou respondenti dotazováni ohledně rozmezí částky, kterou jsou ochotni do studia investovat, což pomůže objektivně posoudit relativní nedostatek financí u respondentů.

Výsledky dotazníkového šetření jsou v následujících kapitolách zveřejněny, vyhodnoceny a na základě zjištěných informací následně formulovány v konkrétní návrhy a doporučení v oblasti vzdělávání dospělých.

8.2 Výsledky dotazníkového šetření

Základní otázka položená respondentům zjišťovala, zda vůbec mají zájem o vzdělávání v dospělosti. Znatelně pozitivním výsledkem je, že většina respondentů (70 osob, 87,65 %) o vzdělávání v dospělosti má skutečně zájem. Zbývajících 12,35 % respondentů (10 osob) nemá o doplňování dalšího vzdělání zájem.

Graf 9: Zájem o vzdělání respondentů.

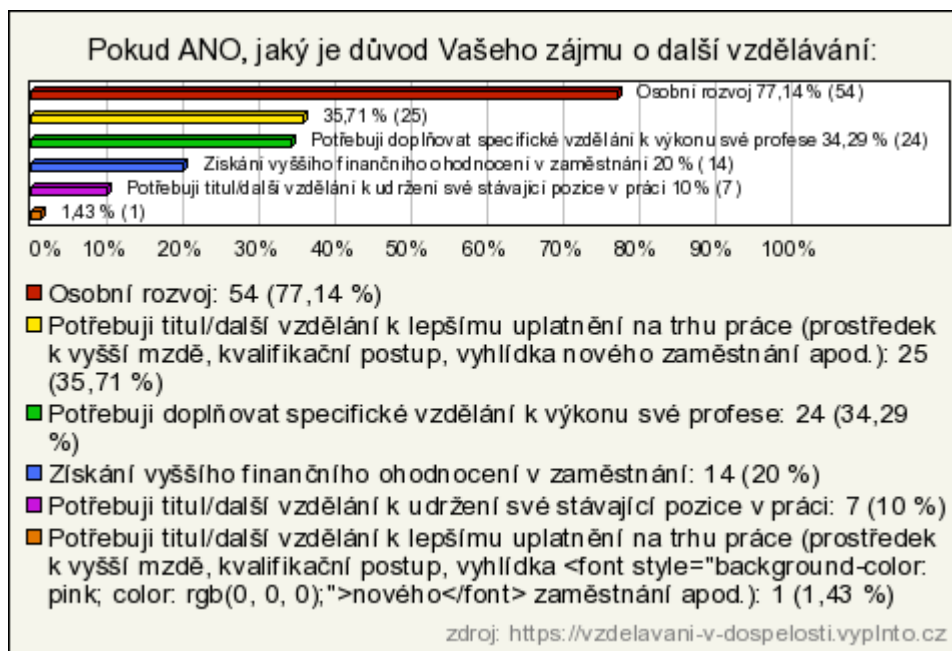

Zdroj: vlastní výzkum

Následně byla otázka dále rozvětvena a respondenti uvedli důvody svého zájmu o vzdělávání. Výsledky jsou obsáhlejší, jelikož respondenti získali možnost zaznamenat více odpovědí. Velmi pozitivním rysem je zájem respondentů o jejich osobní rozvoj (77,14 %). Vzhledem k počtu zájemců o další vzdělávání, pouhých 10,51 % respondentů nepovažuje za přínos svého vzdělávání osobní rozvoj.

Téměř shodné výsledky byly zaznamenány u možností, kdy respondenti rozšiřují své vzdělání za účelem získání titulu pro lepší uplatnění na trhu práce (25 osob, 35,71 %) a potřebě získání specifických kompetencí k výkonu své profese (24 osob, 34,29 %). Celkem 20 % respondentů se vzdělává za účelem zvýšení svého finančního ohodnocení v práci a 7 % z nich potřebuje získat titul za účelem udržení své pracovní pozice.

Graf 10: Důvody zájmu o vzdělání respondentů.

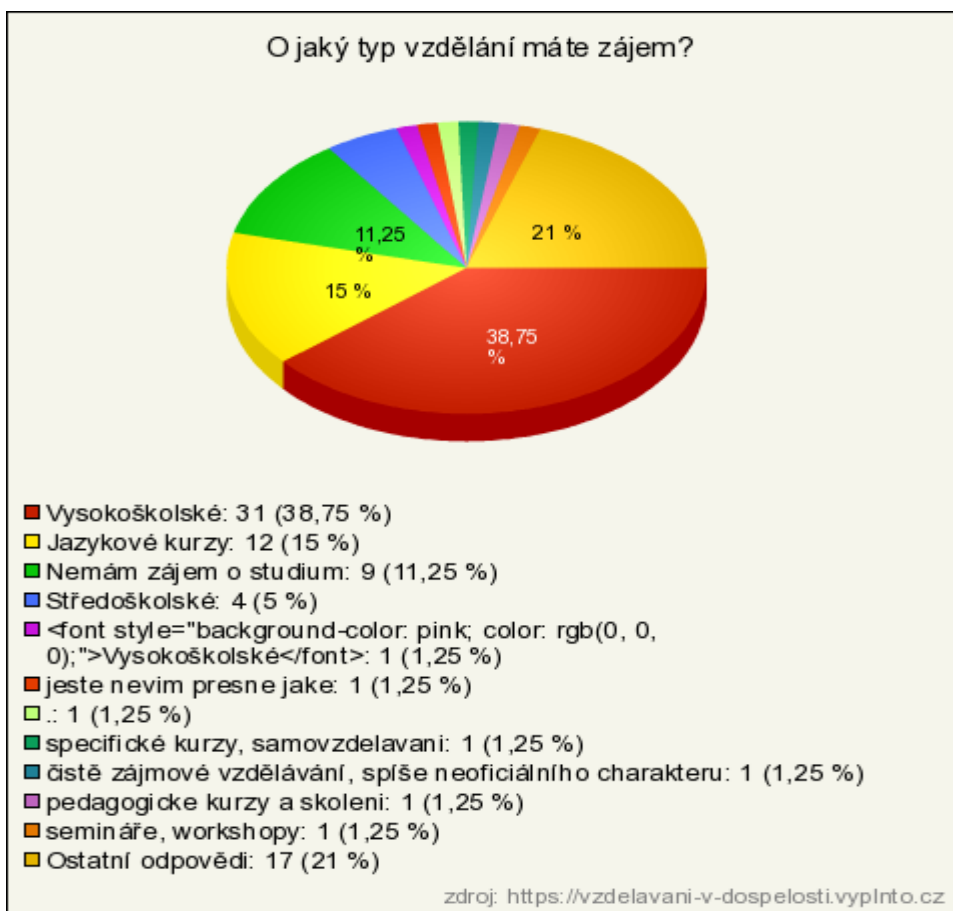

Zdroj: vlastní výzkum

V dotazníku byla zjišťována míra atraktivity jednotlivých typů vzdělání u respondentů. Jako možnosti byly uvedeny běžné typy formálního a neformálního vzdělání (VŠ, jazyky apod.) či specifické, jejichž názvy uváděli samotní respondenti. Nejpočetnější skupinu tvoří zájemci o vysokoškolské vzdělání, jež tvoří 38,75 % respondentů (31 osob).

Druhou nejpočetnější skupinu tvoří zájemci o jazykové kurzy (12 osob, 15 %) a lidé, kteří o studium zájem nemají vůbec (9 osob, 11,25 %). Malou skupinu respondentů tvoří dospělí středoškolští studenti (4 osoby, 5 %). Respondenti měli možnost uvést vlastní odpověď na otázku, čehož využilo 17 osob (21 %). Mezi daných 21 % odpovědí patří např. rigorózní řízení, MBA, pedagogické minimum, nové IT technologie, U3V, vizážistický rekvalifikační kurz a další kurzy studium podobného charakteru.

Graf 11: Typ vzdělání respondentů.

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti byli dotázáni ohledně rozmezí částky, kterou jsou ochotni věnovat do ročního vzdělání. Výsledky dotazování byly vyhodnoceny převážně rovnoměrně a byly relativně podobně rozloženy mezi jednotlivé skupiny finančních rozmezí. Přesto nejpočetnější skupinu (20 osob, 24,69 %) tvoří lidé, jež za vzdělání nejsou ochotni platit vůbec. Každá z následujících tří skupin respondentů získala 19,75 % respondentů, přesněji 16 osob. Jedná se o skupiny lidí, ochotné za vzdělání ročně zaplatit částku do 5000 Kč, 10 000 Kč či 20 000 Kč.

Celkem 9,88 % respondentů (8 osob) je za vzdělání ochotno ročně utratit částku do 50 000 Kč. Nejmenší skupinu respondentů tvoří osoby ochotné do vzdělání investovat roční částku přesahující 50 000 Kč. Pozitivním výsledkem je, že zhruba tři

čtvrtiny náhodných respondentů jsou ochotni investovat do svého vzdělání jistou částku, která při efektivním využití může dosáhnout vhodné rentability.

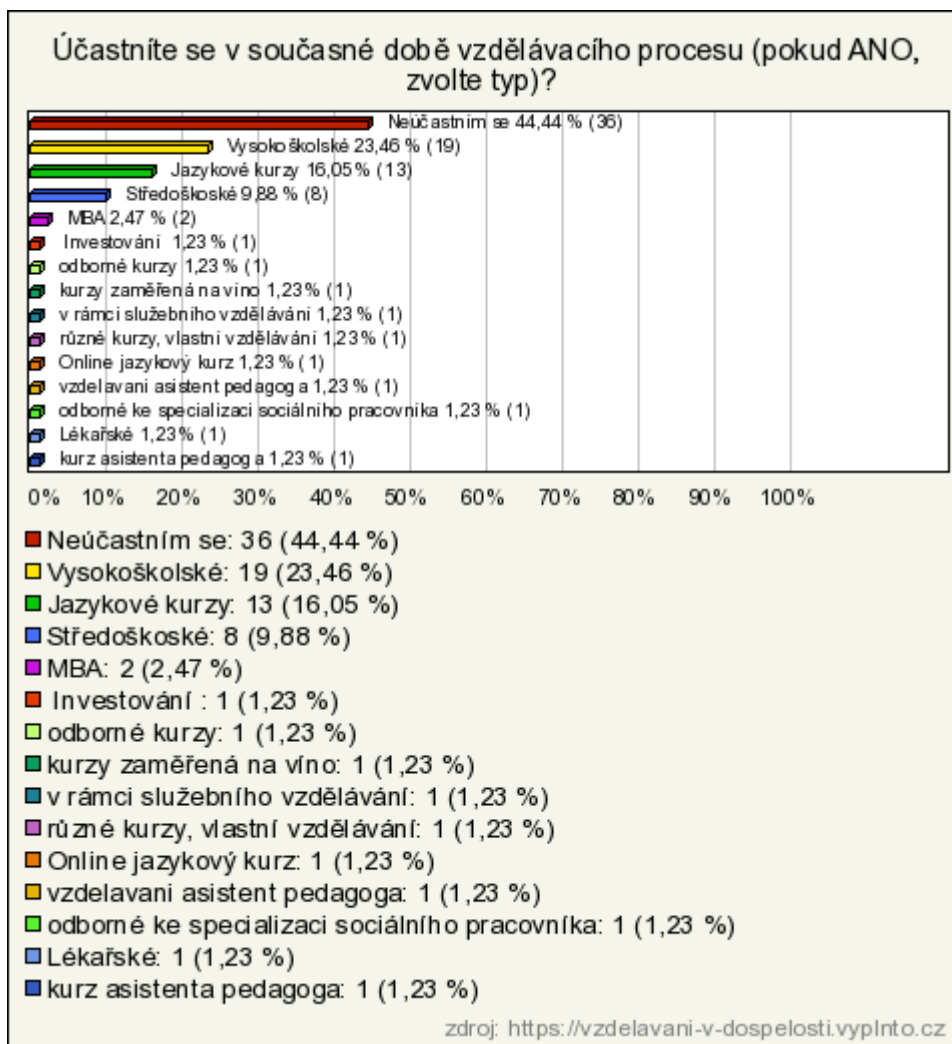
Graf 12: Rozmezí částek za roční vzdělání.

Zdroj: vlastní výzkum

Přestože má o vzdělávání zájem více než 70 % respondentů, celkem 44,44 % z nich se vzdělávacího procesu neúčastní vůbec. Vysokoškolského studia se účastní celkem 23,46 % respondentů, z čehož lze usoudit, že se jedná rovněž osoby se statutem studenta (17,28 %). Další početnou skupinu tvoří účastníci jazykových kurzů (13 osob, 16,05 %) a středoškolští studenti (9 osob, 9,88 %). Zbývající respondenti označili vlastní možnost v otevřené odpovědi dle spodní části následujícího grafu. Dané možnosti využilo celkem 14,77 % respondentů.

Graf 13: Počet účastníků vzdělávacího procesu.

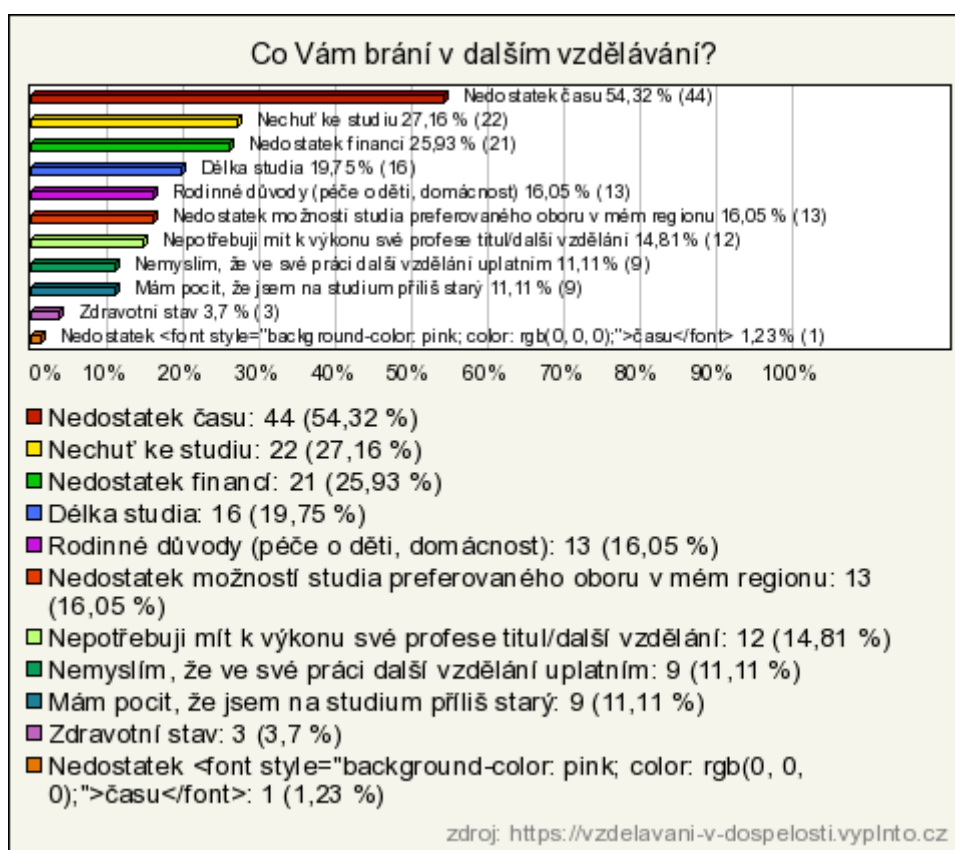
Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti byli dotazováni ohledně bariér, které pociťují v rámci svého dalšího vzdělávání. Z níže uvedených možností si mohli zvolit libovolný počet možností. Většina respondentů (44 osob, 54,32 %) uvedlo, že na studium nemají dostatek času. Druhým nejčastějším případem je skutečnost, že respondenti vůči studiu pociťují nechuť, což může být způsobeno např. negativními zkušenostmi z předchozího studia či nedůvěrou v jeho efektivitu. Rovněž je velmi častou bariérou respondentů nedostatek financí, který uvádí 21 osob (25,93 %). Celkem 20 osob (24,65 %) také uvádí, že do vzdělávání nejsou ochotni investovat peníze.

Méně početnou skupinu tvoří osoby, pro něž je bariérou délka studia (16 osob, 19,75 %), což rovněž logicky spadá do výše uvedených tří kategorií. Celkem 13 respondentů (16,05 %) vidí zábrany ve studiu v důsledku péče o děti či starostí o domácnost. Stejný počet lidí má dojem, že v jejich regionu není dostatek možností, jak se vzdělávat.

Jistý počet respondentů rovněž tvrdí (12 osob, 14,81 %), že k vykonávání své profese nepotřebuje titul či jiné vzdělávání. Dalších 11,11 % respondentů (9 osob) prohlašuje, že ve své práci rozvoj a vzdělávání neuplatní a stejný počet respondentů se domnívá, že se na studium cítí příliš staří, přičemž pouze 6 osob (7,41 %) patří do věkové skupiny 51 – 65 let. Nejméně početnou skupinu (3 osoby, 3,7 %) tvoří lidé, jimž v dalším vzdělávání brání zdravotní stav.

Graf 14: Bariéry vzdělávání respondentů.

Zdroj: vlastní výzkum

Poslední otázka dotazovaných se týkala vymezení časového horizontu, ve kterém respondenti plánují začít své další vzdělávání. Nejvyšší počet respondentů vypověděl, že neustále vyhledává nové možnosti vzdělávání ve svém okolí. Danou skupinu tvoří 38,27 % respondentů (31 osob).

Druhou nejpočetnější skupinou je paradoxně největší opak, kdy respondenti neplánují začít další vzdělávání vůbec. Přestože zájem o studium nemá pouze 12,78 % respondentů, až 17,28 % jich neplánuje začít další vzdělávání vůbec.

Stejně početné skupiny respondentů (10 osob, 12,35 %) plánují začít nové vzdělávání v průběhu následujícího roku či v horizontu několika měsíců. O část méně početné skupiny tvoří respondenti, jež chtějí začít nové vzdělávání v průběhu následujících 2-3 let (8 osob, 9,88 %) či během následujících týdnů (4 osoby, 4,94 %). Nejméně respondentů označilo, že další vzdělávání plánuje začít v průběhu následujících pěti let či déle. V oblasti vzdělávání dané časové horizonty pravděpodobně představují příliš dlouhou dobu pro plánování vzdělávání. Respondenti nejvíce plánují začít další vzdělávání v rámci následujících měsíců či během jednoho roku.

Graf 15: Bariéry vzdělávání respondentů.

Zdroj: vlastní výzkum

8.3 Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření

8.3.1 Míra projeveného zájmu o vzdělávání

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 81 osob, z nichž celkem 85,67 % uvádí, že o studium v průběhu dospělosti mají zájem. Z informací vyplývá, že zájem o vzdělávání v dospělosti je u zkoumaného vzorku relativně vysoký a lze jej považovat za zcela uspokojivý a vhodný pro další analýzu.

Charakter dnešního trhu práce do jisté míry podněcuje zájem o studium vzhledem k míře konkurenčního prostředí a zájmu o zvýšené finanční ohodnocení vykonávané práce. Vzdělání je rovněž často považováno za prostředek ke zlepšení pracovního uplatnění a s ním spojeného finančního ohodnocení.

Nejčastěji vyhledávaným typem vzdělání je právě vysokoškolský typ, ten umožňuje většinu přesunů mezi sekundárním a primárním trhem práce. Vysokoškolské vzdělání poskytuje jedinci potřebný podklad k odborné specializaci vybrané oblasti. Vzhledem k délce, úrovni a hloubce studia jedincům poskytuje dostatečně uznávanou úroveň vzdělání zajišťující potenciál pro dostatečné finanční zabezpečení. Zájem o jiný institucionální typ vzdělání než vysokoškolské je u vzorku respondentů spíše náhodný (MBA, rigorózní studium, středoškolské). Vyšší typy studia jsou zpravidla specializované na konkrétní obory, např. právo, v němž k dosažení relativně vysokého ohodnocení je nutno dosáhnout titulu JUDr.

Zájem je rovněž velmi projevován o jazykové kurzy, což lze snadno logicky odůvodnit současným vlivem globalizace na společnost, prolínáním kultur, atraktivitou cestování apod. Současní zaměstnavatelé dnes rovněž vyžadují alespoň minimální znalost angličtiny, která by měla být poskytnuta školským systémem. Spousta jedinců má zájem své jazykové kompetence zvyšovat, aktualizovat a do jisté míry udržovat, jelikož teoretické znalosti jazyků bez praxe patří mezi často zapomínanou látku. Mezi častou formu výuky jazyků patří právě praktická konverzace, která zpravidla není školským systémem zprostředkována.

Ostatní typy neformálních kurzů, mezi nimiž uvedli respondenti odpovědi jako kurzy vinařství, kurzy nových IT technologií, Microsoft Office, pedagogické minimum a další, svědčí o relativně vysokém zájmu o odbornou specializaci, s níž částečně souvisí i jazykové kurzy. Mnoho respondentů volí zájem o neformální vzdělání díky

značně zkrácené délce studia oproti školskému vzdělání a specializaci na již zvolený obor jedince, v němž už pravděpodobně působí.

8.3.2 Vymezení konkrétních motivátorů

Osobní rozvoj

Různé typy výskytu oblíbeného neformálního vzdělání jsou pravděpodobně způsobeny skutečností, že důvod většiny respondentů ke vzdělávání spočívá v zájmu o osobní rozvoj, který uvedlo jako odpověď více než tři čtvrtiny respondentů. Výsledky míry zájmu o osobní rozvoj náhodného vzorku populace lze považovat za značně pozitivní výsledek dotazníkového šetření. Přestože vzdělání bývá často nutnou kompetencí k samotnému vhodnému uplatnění na primárním trhu práce, mnoho respondentů o něj projevuje osobní zájem.

Zvyšování kompetencí

Zájem o vzdělání je rovněž velmi důležitý z hlediska doplňování specifického vzdělání za účelem efektivnějšího vykonávání své práce, čímž si jedinci zajišťují vlastní konkurenční výhodu oproti jiným pracovníkům. Jedná se o kurzy často vyžadované a hrazené ze strany zaměstnavatele, které poskytují příležitost ke zvyšování kompetencí i jedincům, kteří nechtějí vzdělání investovat vlastní finanční prostředky. Za specifické vzdělání lze rovněž považovat formální vzdělání ve formě rekvalifikačního kurzu, pro které existuje možnost úhrady ze strany úřadu práce (mezi odpověďmi respondentů se vyskytla otevřená odpověď „účast na rekvalifikačním kurzu vizážistiky“).

Často uváděnou odpovědí je rovněž skutečnost, že lidé potřebují získat titul k lepšímu uplatnění na trhu práce, což patří k notoricky známým faktům dnešní společnosti ČR i Evropy. Uplatnění na primárním trhu práce je prakticky podmíněno ukončením vysokoškolského studia. Nároky zaměstnavatelů se v současné době rovněž do značné míry zvýšily, proto jsou někteří respondenti rovněž nuceni doplňovat titul k udržení se na stávající pracovní pozici. Daná situace se může týkat například starších zaměstnanců dlouhodobě působících na vedoucích pozicích, přičemž dochází k vývoji samotné pracovní pozice a nutnosti aktualizovat a doplnit si značnou řadu informací.

8.3.3 Vymezení konkrétních bariér

Přestože 87,65 % respondentů uvedlo, že o své vzdělávání má zájem, pouze 55,56 % se vzdělávacího procesu v současnosti skutečně účastní. Přestože většina respondentů plánuje započít vzdělání nejpozději v průběhu následujících měsíců, spousta z nich pocítuje bariéry v možnostech a rozsahu svého vzdělávání.

Nedostatek času a nechuť ke studiu

Největší zaznamenaná bariéra vzdělávání v dospělosti se týká nedostatku času. Prezenční forma studia prakticky vyžaduje časové nasazení na úrovni hlavního pracovního poměru. Z tohoto důvodu pro jedince působící na trhu práce existuje kombinovaná forma studia s možností účasti jednou týdně či tři po sobě jdoucí dny v měsíci. Neformální vzdělání (kurzy) se zpravidla pořádají ve vyvážených časových intervalech nejčastěji jednou či dvakrát týdně přibližně hodinu čistého času, případně jsou kurzy přímo organizovány a zprostředkovány zaměstnavatelem. Přesto vysoká počet respondentů uvádí, že na studium nemá dostatek času.

Početná skupina respondentů jako svou bariéru uvádí „nechuť ke studiu“. Ta do velké míry může zdůvodňovat výše uváděnou bariéru nedostatkem času. Respondenti pravděpodobně nedávají vzdělání dostatečný význam a nezařazují jej mezi své prioritní aktivity. Za relevantní důvod nedostatku času lze považovat rodinné důvody, kdy respondenti plní své rodičovské povinnosti, které přirozeně zabírají mnoho času. Nechuť ke studiu může být způsobena zejména negativními zkušenostmi z předchozího studia či nedůvěrou vůči přínosům vzdělávání.

Nedostatek času i nechuť ke studiu úzce souvisí s přílišnou délkou studia, kterou respondenti považují rovněž za bariéru ve vzdělávání. Mnoho studijních kurzů i vzdělávacích programů vyžaduje pravidelnou účast v rádech měsíců i let. Nebylo zjišťováno, jakou konkrétní délku studia respondenti považují za nepřijatelnou, lze ovšem předpokládat, že se bariéra týká převážně doplňování vysokoškolského vzdělání, jehož délka se pohybuje mezi třemi a šesti lety. Daný proces formálního vzdělání ovšem nelze zkracovat, lze pouze využít dálkové či kombinované formy studia. Pro dané jedince může být podnětem účasti na studijním procesu např. nutnost získání titulu za účelem udržení práce, v optimálním případě však změna postoje vůči studiu.

Nedostatek financí

Výrazný podíl respondentů uvádí, že mezi jeho bariéry v dalším vzdělávání patří finanční náročnost vzdělání. Finanční výdaje na vzdělání souvisí do značné míry s příjmem jedince, jeho výdaji na život, který značně ovlivňuje např. počet dětí (více než polovina respondentů je bezdětných, zhruba pětina má jedno dítě).

Zhruba čtvrtina respondentů uvádí, že není ochotna za vzdělání platit vůbec. Jedná se tudíž o významnou finanční bariéru, která se týká výrazného podílu respondentů, jelikož náklady na studium, zejména ty nepřímé dosahují ročně zpravidla částky pohybující se kolem desetitisíce korun (s průměrnou mírou dojíždění). Částku 5000,- ročně lze rovněž ve většině případů považovat za nedostačující k získání optimální míry nových znalostí a dovedností. Přestože mnoho jedinců není ochotno za studium platit, příležitost jim poskytují kurzy plně hrazené zaměstnavatelem.

Celkově dosáhly výsledky dotazování pozitivních hodnot, jelikož většina respondentů je ochotna za vzdělání platit více než 10 000,- ročně, za kterou již lze relativně uspokojit potřebu zvyšování kompetencí (např. samotné ceny jazykových kurzů se průměrně pohybují kolem 5000 Kč). Jistý menší podíl náhodných respondentů je ochoten do vzdělání investovat částky dosahující i přesahující částku 50 000,-. Za takovou částku je již možno silně ovlivnit svůj výdělečný potenciál, pokud daná částka bude investovaná efektivně.

Nedostatek dostupných možností

Většina respondentů má dostatek vzdělávacích možností, jelikož až třetina z nich žije v Praze. Někteří z respondentů ovšem uvedli, že jako bariéru pocítují nedostatek vzdělávacích možností ve svém bezprostředním okolí. Danou možnost uvedl stejný počet respondentů, který byl zaznamenán jako „žijící v obci“ (s odchylkou jednoho člověka). Z daného faktu lze usoudit, že většiny obyvatel žijících v obci se týká daná skutečnost a dojíždění za vzděláváním do okolí obce je pro ně zřejmě neefektivní.

8.4 Shrnutí výzkumu

Výzkum se týká vymezení konkrétních bariér a motivátorů souvisejících se současným procesem vzdělávání dospělých v ČR. Jedná se o součást trendu celoživotního vzdělávání, který je podnícen značnou dynamikou změn současného trhu i světa. Na zaměstnance jsou kladeny stále vyšší nároky v oblasti zvyšování jejich kompetencí.

Práce se snažila odpovědět na dvě výzkumné otázky, které byly následující:

V1: Jaké jsou motivace ve vzdělávání dospělých?

Výsledky výzkumu prokazují, že vzorek náhodných respondentů z celé republiky je zaujat vzděláváním v dospělosti především z důvodu vlastního osobního rozvoje a zvyšování svých kompetencí, které jsou klíčové zejména z důvodu zvýšení pravděpodobnosti zlepšení finančního ohodnocení a situace jedinců. Jedinci rovněž považují vzdělání za prostředek k lepšímu prosazení na trhu práce, kde v současnosti mnoho zaměstnavatelů soupeří o získání nejlépe vzdělaných a kvalifikovaných zaměstnanců, kterým poskytují lepší pracovní podmínky a ohodnocení. Respondenti měli na výběr z několika možností např. zvýšení finančního ohodnocení, udržení stávající pozice. Nejčastěji zvolené možnosti osobní rozvoj a zvyšování kompetencí za účelem lepšího uplatnění lze usoudit za velmi pozitivní výsledek průzkumu.

V2: Jaké jsou bariéry ve vzdělávání dospělých.?

Stejně jako byly vymezeny nejčastější motivátory ve vzdělávání dospělých, byly v průzkumu hledány rovněž klíčové bariéry. Za nejčastější bariéru respondenti uvádějí nedostatek času. Jedná se ovšem o značně relativní pojem, jelikož využití času a stanovení priorit je pro každého jedince individuální. Je potřeba hledat spojitosti s dalšími možnostmi. Mnoho respondentů uvedlo mezi svými bariérami nechuť ke studiu. Ta značně ovlivňuje, zda respondent považuje vzdělávání za svou prioritu, což může způsobit jeho tendence k výběru možnosti nedostatku času.

Objektivní bariérou mezi možnostmi byla často zvolená odpověď nedostatek financí. Vzdělávání vyžaduje mnohdy značnou přímou i vedlejší investici financí, která je pro mnoho jedinců neúnosná. Záleží ovšem na postoji a částce, kterou je ochoten daný jedinec za vzdělání zaplatit. Pokud není ochoten vydávat jakékoli finanční prostředky na vzdělání, přestože disponuje jejich dostatkem, není jeho bariéra zcela relevantní. Průzkum však dokázal, že mnoho z nich je do vzdělání ochotno investovat přiměřenou i nadprůměrnou částku peněz, s jejímž účelným využitím lze získat kvalitní znalosti pro další efektivní zužitkování v praxi.

Problémem současného vzdělávání je také výskyt nedostatku dostupných studijních možností, zejména v řídko osídlených oblastech. Tito jedinci jsou zcela závislí na dostupné infrastruktuře a vzdálenosti vyhledávaných vzdělávacích středisek. Bariéra představuje problém pro obyvatele vesnic a menších obcí, kterým není umožněno vzdělávat se do té míry, jakou si představují. Jejich nižší kvalifikace, dostupnost vzdělávání i pracovních příležitostí pro ně často znamená celkovou nižší životní úroveň. Zejména tato bariéra vznáší podněty pro navržení vhodných opatření, které pomohou zlepšit možnosti i životní úroveň obyvatel daných oblastí.

Práce dále ověřuje následující hypotézy:

H1: Hlavní motivace ke studiu bude zejména možnost získat lepší práci.

V návaznosti na výše uvedené se však prokázalo, že respondenti nejčastěji uváděli osobní rozvoj, případně možnost získat lepší finanční odhodnocení, možnost získat lepší práci sice byla zmiňována, ale zdaleka ne jako nejčastější, tedy hlavní. Hypotéza se tedy nepotvrdila.

H2: Pro více jak 50 % respondentů budou hlavní bariérou ve vzdělávání finance.

Jako bariéru vzdělávání označilo finance, resp. jejich nedostatek 25,93 % respondentů, tedy ne 50 %, ale pouze 25,93 %, což znamená, že hypotéza byla vyvrácena.

8.5 Návrhy a doporučení

Dotazníkové šetření prokázalo, že přes projevovaný zájem je pro mnoho respondentů vzdělání aspektem života, který nedosahuje žádoucích priorit v žebříčku hodnot. Nedostatek času a financí společně s nechutí ke studiu tvoří tři primární bariéry současných dospělých jedinců v rámci celoživotního vzdělávacího procesu.

Jedním z cílů společnosti by mělo být zvyšování popularity celoživotního vzdělávacího procesu a propagace vzdělávání v dospělosti. Systematické a plánované zvyšování atraktivity vzdělávání je prostředkem k odstraňování jednotlivých bariér. Na základě zjištěných informací lze usoudit, že faktory, nedostatek financí a času jsou do jisté míry ovlivněny žebříčkem hodnot jedinců. V současnosti existuje mnoho možností a způsobů, jak zvýšit atraktivitu vybrané oblasti. Mnohé neformální kurzy využívají v rámci zvyšování konkurenceschopnosti různě nákladné propagační nástroje.

Vhodná marketingová kampaň vytvořena za účelem popularizace vzdělávání v dospělosti je nástrojem k postupnému odstraňování bariér a posunutí vzdělávacího procesu na vrchní příčky žebříčku hodnot ekonomicky aktivních jedinců. Vzorek respondentů bakalářské práce je bohužel pro posouzení efektivity marketingové kampaně zvyšující atraktivitu vzdělávání nedostatečný kvůli nízkému počtu respondentů. Vzhledem k nahodilosti složení vzorku však lze předpokládat, že by rozsáhlejší výzkum efektivitu daného návrhu potvrdil.

Výsledky dotazníku rovněž potvrzují, že o vzdělávání v dospělosti mají zájem jedinci žijící v menších aglomeracích s nedostatkem poskytovaných možností ke vzdělávání. Zhruba stejný počet jako počet respondentů žijících v řídké osídlených oblastech uvedl, že ve svém prostředí nemají dostatek možností a příležitostí ke vzdělání, což způsobuje výskyt dané bariéry ve studiu.

Mnoho menších řídké osídlených oblastí postrádá rozsah vzdělávacích možností, čímž vzniká prostor na trhu, který vytváří podnikatelskou příležitost pro rozšíření spousty vzdělávacích středisek o nové pobočky či založení zcela nových drobných či malých podniků, které obohatí ekonomiku a vzdělávací proces v daném regionu.

Pro účelné a efektivní rozšíření a založení vzdělávacích středisek do zástaveb s nízkou hustotou osídlení, je nutné provést průzkumy konkrétních oblastí, které budou vytipovány jako potenciálně vhodné pro založení nových podnikatelských subjektů.

Zajištění pokladů pro posouzení vhodnosti jednotlivých vytipovaných obcí považují za vhodné v oblasti každého z nich provést individuální dotazníkové šetření mezi obyvateli obce a příměstských oblastí. Na základě provedených konkrétních výzkumů lze naplánovat zřízení konkrétních vzdělávacích středisek ve vybraných oblastech zaměřených na nejvyhledávanější formu vzdělávání dospělých v daném regionu, které obohatí místní trh a kulturu.

9 DISKUZE

Problematicke vzdělávání dospělých a motivaci a bariérám s ní souvisejících se v současnosti věnuje mnoho výzkumů. Ty mohou být pořádány např. vládou, sociologickými ústavy či studenty, kteří se na danou oblast zaměřují. Průzkum vzdělávání dospělých je častým předmětem bakalářských a diplomových prací, v rámci kterých přináší soubor výsledků nejrůznějších průzkumů veřejného zájmu a různé druhy vzdělávání.

Hlubkový průzkum focus group „vnímání problematiky vzdělávání dospělých u laické a odborné veřejnosti“ z roku 2009 došel k podobným výsledkům zejména v oblasti zkoumání bariér vzdělávání v dospělosti. Problematiku nedostatku financí shledává především ve skutečnosti, že většina kurzů neformálního vzdělávání (pokud nejsou hrazeny zaměstnavatelem) představují pro jedince především značnou investici z důvodu přímých investic (ceny kurzů se často pohybují v řádech tisíců a desetitisíců) (Donath-Burson-Marsteller, 2009).

Naproti výše uvedenému průzkumu, neupozorňuje na problém nedostatku vzdělávacích možností ve vesnicích a malých obcích. Soustřeďuje se naopak na problematiku přebytku vzdělávacích možností a středisek ve velkých městech. Přesycení trhu nekvalitními vzdělávacími kurzy v hustě osídlených oblastech představuje bariéru získávání kompetencí a kvalifikace jedinci, kteří jsou ochotni do vzdělání investovat. Neschopnost výběru vhodného vzdělávacího kurzu, představuje bariéru zejména kvůli různorodosti propagačních nástrojů, které jednotlivé organizace využívají.

Průzkum mezi motivátory naopak upozorňuje a zdůrazňuje vzdělávání jedinců za účelem udržení své stávající pracovní pozice. Pokud je ovšem vzdělávání zaměstnanci uloženo jako nedobrovolná povinnost, míra jeho skutečné motivace se snižuje. Rovněž dle průzkumu motivaci podporuje mladistvý věk a ambice (Donath-Burson-Marsteller, 2009).

Daný průzkum zcela vynechává aspekt zájmu o osobní rozvoj, který byl v rámci BP uznán nejvýraznějším motivátorem náhodného vzorku respondentů. Rozdíly může samozřejmě udávat forma průzkumu a mnoho odpovědí při vyplňování internetového

dotazníku záměrně zkreslováno. Osobní zájem o rozvoj a vzdělání však je nutno považovat zde za klíčový (Donath-Burson-Marsteller , 2009).

Výzkum v oblasti vzdělávání dospělých „vnímání problematiky vzdělávání dospělých u laické a odborné veřejnosti“ je shodný zejména ve vymezení bariér, které se meziročně u respondentů často nemění. Jedná se o nedostatek času, financí a motivace ke vzdělávání. Nalezení aspektu zájmu o osobní rozvoj, ambice a lepší uplatnění na trhu práce je pozitivní zejména proto, že představují silný prvek vnitřní motivace jedince. Pokud má člověk zájem o vzdělání a chuť zapojit se do procesu učení, snaží se překonávat vzniklé bariéry. Odstranění subjektivních bariér (nechuť ke studiu apod.) je klíčem k získání potřebné kvalifikace pro zvýšení vlastní životní úrovně i životní úrovně celé rodiny.

ZÁVĚR

V současnosti je vzdělání jedním ze základních faktorů společenské úrovně. Současnou dobu a společnost lze charakterizovat jako flexibilní a rychle se vyvíjející. Tempo změn si stále klade neustále větší nároky na kompetence jednotlivců. Mezi jeden z hlavních předpokladů patří schopnost reagovat na změny v průběhu celého profesního života. Koncept celoživotního učení je jedním z trendů, které vznikly v důsledku rychle měnícího se prostředí, nároků a požadavků trhu práce. Vzdělávání v dospělosti patří mezi jeho významnou součást, která vyžaduje značnou pozornost, jelikož disponuje specifickými přístupy a vzdělávacími praktikami.

Cílem mé bakalářské práce bylo na základě teoretických východisek a vhodné metodologie analyzovat míru zájmu dospělých osob o vzdělávání a na základě zjištěných informací formulovat hlavní motivační a demotivační faktory. Práce měla rovněž za úkol přispět ke zdůvodnění motivací a bariér ve vzdělávání dospělých, jež byly definovány na základě teoretických konceptů a vlastního výzkumného šetření. V rámci dotazníkového šetření bylo zjištěno, že přestože je zájem o vzdělávání v dospělosti vysoký, pouze část z respondentů se vzdělávacího procesu aktivně účastní. Rovněž se mezi respondenty vyskytuje vysoká míra plánovaných vstupů do vzdělávacího procesu, jehož budoucí realizace je nejasná. Základním výzkumným nástrojem a prostředkem pro rozšiřování dotazníku byla webová služba VYPLNTO.CZ, poskytující formátování uživatelského prostředí zadaného dotazníku a pomáhající zprostředkovat náhodné respondenty. Výhodou daného způsobu získávání respondentů je skutečnost, že náhodní respondenti byli nalezeni po celé ČR.

Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že v oblasti motivace ke studiu jsou významnými podněty příležitosti k dosažení vyšší kvalifikace formou formálního i neformálního vzdělávání. Největším motivem dotazovaných osob je potřeba osobního rozvoje, kterou pociťuje většinový podíl respondentů. Vysoký podíl respondentů je rovněž motivován možností dosažení vyššího finančního ohodnocení. Na základě zjištěných podkladů lze jako hlavní motivační faktor identifikovat potřebu osobního rozvoje, díky čemuž lze vzdělávání v dospělosti považovat za současný trend, který je vhodné efektivně propagovat. Důvodem je především skutečnost, že mnoho respondentů také uvedlo tvrzení, že vůči vzdělání pociťují nechuť.

Zjišťovaná míra výskytu bariér ve vzdělávání prokázala, že bariéry jsou pro respondenty výraznějším faktorem než motivy. Míra bariér se zpravidla zvyšuje úměrně s věkem jedince. Jako nečastější bariéru respondenti hodnotí nedostatek času na studium, ovšem vzhledem k vysoké míře respondentů, kteří jako bariéru označili nechuť ke studiu, lze usoudit, že pro většinu z respondentů studium není prioritním zájmem či potřebou. Součet respondentů s nechtí ke studiu a „rodinných důvodů“ (péče o děti a domácnost) je zhruba stejný jako počet respondentů s nedostatkem času.

Mezi časté bariéry ve studiu rovněž v rámci výzkumu patří nedostatek financí. Jelikož je pojem nedostatek financí relativní, byla respondentům položena otázka týkající se rozmezí finanční částky, kterou jsou ochotni investovat do ročního vzdělávání. Zhruba stejný počet dotazovaných, jež označilo, jako bariéru nedostatek financí také označilo, že za vzdělání nejsou ochotni vůbec platit. Je pravděpodobné, že velmi podobná míra obou aspektů spolu souvisí a nedostatek financí je rovněž aspektem relativní hodnoty, který lze odůvodnit skutečností, že výdaje na vzdělání nepatří k prioritním zájmům daných respondentů.

Nedostatek vzdělávacích možností patří mezi další uváděné bariéry. Danou bariéru označil zhruba stejný počet respondentů, jež uvedl, že pochází z obce (max. 5000 obyvatel). Vzájemná souvislost mezi jednotlivými položkami dokazuje, že v současnosti vzniká potřeba zavedení vzdělávacích středisek i do oblastí s menší hustotou osídlení, jež rovněž disponuje poptávkou po vzdělávacích možnostech.

Současná společenská situace a trendy dávají vyšší důraz na význam hodnoty vzdělání pro jednotlivce i společnost. Vzdělávací možnosti nejsou vymezeny věkem, naopak jsou v rámci procesu celoživotního vzdělání rozšiřovány vzhledem k rostoucí míře požadovaných kompetencí. Celoživotní vzdělávání se stává samozřejmostí pro účely uplatnění na trhu práce a současní ekonomicky aktivní jedinci se musí situaci aktivně přizpůsobovat a zvyšovat svou osobní konkurenceschopnost jako zaměstnanci.

SEZNAM ZDROJŮ

Knižní zdroje

ARMSTRONG, Michael. *Řízení lidských zdrojů. Nejnovější trendy a postupy*. Praha: Grada Publishing, 2007. 800s. ISBN 978-80-247-1407-3

BARTÁK, Jan. *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. Management studium (Alfa Nakladatelství). ISBN 978-80-87197-12-7.

BENEŠ, Milan. *Andragogika. 2., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Grada, 2014, 176 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4824-5.

CZESANÁ, Věra, Olga KOFROŇOVÁ a Jiří VYMAZAL. *Vybrané faktory rozdílů v účasti na dalším vzdělávání: výsledky dotazníkového šetření*. Praha: Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání NOZV-NVF, 2006. Working paper (Národní vzdělávací fond. Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání). ISBN 80-86728-35-8.

CROSS, Kathryn Patricia. *Adults as Learners. Increasing participation and facilitating learning*. San Diego: Jossey-Bass, 2012, 352 s. ISBN 976-1-56542-444-8.

DOČEKAL, Vít, Hana BARTOŇKOVÁ a Dušan ŠIMEK. *Základy andragogiky pro sociální pracovníky: studijní text pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3563-3.

DVOŘÁKOVÁ, Zuzana. *Řízení lidských zdrojů*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2012, Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-347-9

MUŽÍK, Jaroslav. *Androdidaktika. 2., přeprac. vyd.* Praha: ASPI, 2004. Lidské zdroje. ISBN 80-7357-045-9.

PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

PETRUSEK, M. *Společnosti pozdní doby*. Praha: SLON, 2006. 459 s. ISBN 80-86429-63-6

RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC (eds.). *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.

ŠERÁK, Michal. *Zájemové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2009. 208 s. ISBN 978-80-7367-551-6.

VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1770-8.

VYCHOVÁ, H. *Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008. 185 s. ISBN 978-80-7416-017-2

Internetové zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vzdělávání dospělých v číslech. [online]. ©2012 [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vzdelavani-dospelych-v-cislech-n-lwe8mac4nl>

DONATH-BURSON-MARSTELLER Vzdělávání dospělých v ČR: Průzkum vnímání problematiky vzdělávání dospělých u laické a odborné veřejnosti. [online]. [cit. 2017-01-29]. 2009. Dostupné z: <https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjfncKW26TSAhXEhiwKHT9jBgwQFggsMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.czso.cz%2Fdocuments%2F10180%2F20561189%2F331312.pdf%2Fa9c31ba3-7523-47de-b308-6c2114200893%3Fversion%3D1.0&usg=AFQjCNG-BvvJHPmQKVcKYgc0J0vEWCQMBw&sig2=GnHvj1QumVI4ueItPRoc8g>

PALÁN, Zdeněk. *Andragogický slovník*. Vzdělávání dospělých 2013 [online]. [citováno 2013-20-10]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/vzdelavani-dospelych>

VYPLŇTO.CZ. Řešení pro Váš online průzkum. *Vyplňto.cz* [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <https://www.vyplnto.cz>

Vzdělávání dospělých v číslech (2012). Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/20561189/331312.pdf/a9c31ba3-7523-47de-b308-6c2114200893?version=1.0>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Systém vzdělávání dospělých.....	15
---	----

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vliv sebevědomí na motivaci.....	29
---	----

Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví respondentů.....	39
Graf 2: Věkové rozmezí respondentů.....	40
Graf 3: Rodinný stav respondentů.....	41
Graf 4: Počet dětí v domácnosti respondentů.....	42
Graf 5: Forma zaměstnání respondentů.....	44
Graf 6: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.....	45
Graf 7: Charakter bydliště respondentů.....	46
Graf 8: Kraje ČR, z nichž respondenti pochází.....	47
Graf 9: Zájem o vzdělání respondentů.....	50
Graf 10: Důvody zájmu o vzdělání respondentů.....	51
Graf 11: Typ vzdělání respondentů.....	52
Graf 12: Rozmezí částek za roční vzdělání.....	53
Graf 13: Počet účastníků vzdělávacího procesu.....	54
Graf 14: Bariéry vzdělávání respondentů.....	55
Graf 15: Bariéry vzdělávání respondentů.....	56

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dotazníkové šetření k bakalářské práci na téma „Motivace a bariéry ve vzdělávání dospělých“.....I

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazníkové šetření k bakalářské práci na téma „Motivace a bariéry ve vzdělávání dospělých“

1. Pohlaví:

muž/ žena

2. Váš věk:

- Do 25 let
- 26- 40 let
- 41-50 let
- 51-65 let
- 66 let a více

3. Rodinný stav:

- Svobodný / á
- Ženatý / vdaná
- Rozvedený / á
- Vdovec/ vdova

4. Jste povoláním:

- Student
- Zaměstnanec
- Osoba samostatně výdělečně činná
- Důchodce /Invalidní důchodce
- Nezaměstnaný
- Mateřská dovolená

5. Počet dětí v domácnosti:

6. Místo mého bydliště se nachází:

- Moravskoslezský kraj
- Olomoucký kraj
- Středočeský kraj
- Zlínský kraj
- Ústecký kraj
- Jihomoravský kraj
- Jihočeský kraj
- Liberecký kraj
- Plzeňský kraj
- Pardubický kraj
- Královéhradecký kraj
- Kraj Vysočina
- Karlovarský kraj
- Kraj Praha

7. Žiji:

- Obec
- Město
- Velkoměsto (nad 100 000 obyvatel)

8. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- Nedokončené základní
- Základní
- Vyučen
- Středoškolské s maturitou
- Vyšší odborné (Dis.)
- Vysokoškolské (Bc.)
- Vysokoškolské (Mgr., Ing., MUDr. atd.)

Další vzdělání a tituly:

9. Máte zájem o další vzdělávání:

ANO/NE

10. Pokud ANO, jaký je důvod Vašeho zájmu o další vzdělávání:

- Potřebuji titul/další vzdělání k udržení své stávající pozice v práci
- Potřebuji titul/další vzdělání k lepšímu uplatnění na trhu práce (prostředek k vyšší mzdě, kvalifikační postup, vyhlídka nového zaměstnání apod.)
- Potřebuji doplňovat specifické vzdělání k výkonu své profese
- Získání vyššího finančního ohodnocení v zaměstnání
- Osobní rozvoj

11. O jaký typ vzdělání máte zájem?

- Nemám zájem o studium
- Středoškolské
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské, (označte: Bc., Mgr., Ing.)
- Univerzita třetího věku
- Jazykové kurzy
- Jiné specifické kurzy (doplňte):

12. Jakou částku jste ročně ochoten obětovat do svého vzdělání?

Nejsem ochoten za studium platit

- Do 5000,-
- Do 10 000,-
- Do 20 000,-
- Do 50 000,-
- Více než 50 000,-

13. Účastníte se v současné době vzdělávacího procesu (pokud ANO, zvolte typ)?

- ANO/NE (pokud ano, o jaký typ vzdělání se jedná)

- Středoškolské
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské, (označte: Bc., Mgr., Ing.)
- Univerzita třetího věku
- Jazykové kurzy

14. Co Vám brání v dalším vzdělávání?

- Nechuť ke studiu
- Mám pocit, že jsem na studium příliš starý
- Nedostatek času
- Nedostatek financí
- Doba/délka studia
- Rodinné důvody (děti, povinnosti v domácnosti...)
- Zdravotní stav
- Nemyslím, že ve své práci další vzdělání uplatním
- Nepotřebuji mít k výkonu své profese titul/další vzdělání
- Nedostatek možností studia preferovaného oboru v mém regionu

15. V jakém časovém horizontu plánujete začít své další vzdělávání?

- Neustále vyhledávám nové možnosti vzdělání
- V rámci následujících týdnů
- V rámci následujících měsíců
- Během jednoho roku
- V horizontu 2-3 let
- Do 5-ti let
- Za více než 5 let
- Neplánuji

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Radka Mlynářová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Motivace a bariéry ve vzdělávání dospělých

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 60

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 14

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: PaedDr. Lucie Zormanová, Ph.D.